

YÖNETİCİ ÖZETİ

Rehin, borçlunun borcunu ifa etmemesi, kısmen yahut kötü ifa etmesi hallerinde, alacaklıya rehin hakkına konu değeri paraya çevirerek, alacağını tahsil yetkisi veren sınırlı bir ayni haktır. Rehin konusu malın paraya çevrilebilecek olması, borçlu üzerinde ifaya zorlayıcı yönde bir baskı aracı da olmaktadır. Rehin konusunun gayrimenkul, menkul, hak veya alacak olması mümkündür.

Hisse senetlerinin rehni mevzuatta özel olarak düzenlenmemiştir. Mevzuatta hisse senetlerinin rehnine ilişkin tek düzenleme, oy hakkının kim tarafından kullanılacağını hükme bağlayan TTK. md. 360 ve MK. md. 874 hükmüdür. Hisse senetleri, şirket ortağı olmanın sağladığı alacak ve hakları özünde barındırdığından, hisse senetlerinin rehni MK'nun 869 vd. maddelerinde düzenlenmiş olan "alacaklar ve diğer haklar üzerinde rehin" hükümlerine tabi olacaktır. MK'da yer alan "alacak ve diğer hakların rehnine" ilişkin genel düzenlemeler, kendine has özelliklerinden dolayı hisse senetlerinin rehni açısından pek çok yerde eksik kalmaktadır.

Çalışmanın ilk amacı, hisse senetlerinin sahibine sağladığı hakların hukuki mahiyeti ve niteliği gözönüne alınarak, rehne ilişkin genel hükümlerin hisse senetlerinin rehnine uygulanma kabiliyetini ve biçimini ortaya koymaktır. Bizim için daha çok öneme sahip olan diğer amaç ise, hisse senetlerinin rehnine ilişkin olarak sermaye piyasası uygulamasında karşılaşılan yahut karşılaşılmaması muhtemel problemleri ortaya koymak ve çözüm önerileri sunmaktır.

Çalışmanın konusu esas itibariyle anonim şirket hisse senetlerinin rehni olmakla birlikte, hisse senedi çıkarması zorunlu olmayan sermaye piyasası kurumları da gözetilerek hisse senetlerine bağlanmamış paylar üzerinde rehin hakkına da kısaca değinilmiştir.

Birinci bölümde genel olarak rehin kavramına ve MK'da düzenleniş biçimine değinilmiş, ardından anonim şirketler üzerinde rehin hakkının hukuki mahiyeti ve kurulma şekli incelenmiştir. Rehnin kurulma şekli, hisse senedine bağlanmamış paylar ile hamiline, nama ve bağlı nama yazılı hisse senetleri için ayrı ayrı ortaya konulmuştur.

İkinci bölümde ise konunun çok tartışmalı bir yönü olan hisse senetleri üzerinde kurulan rehnin kapsamı incelenmiştir. Bu inceleme rehin suretiyle sağlanan teminatın kapsamı ve rehin konusu hisse senedinin kapsamı olmak üzere iki ana başlık altında yapılmıştır. Bu bölümde özellikle rehnin hisse senedi bakımından kapsamı, bir başka deyişle rehinli hisse senedinden kaynaklanan gerek mal varlığına, gerekse yönetime ilişkin hakların rehin alacaklısına mı yoksa rehin veren malike mi ait olacağı ve bu hakların alacağı teminat altına alan rehne dahil olup olmayacağı hususu üzerinde ayrıntılı olarak durulmuş ve rehinli hisse senetlerinden kaynaklanan hakların kime ait olduğu yahut kim tarafından kullanılacağı hususu, hakların hukuki mahiyeti ve niteliği gözönüne alınarak nedenleri ile birlikte ortaya konulmuştur.

Üçüncü bölümde ise aracı kuruluşların yatırımcılar ile imzaladıkları çerçeve sözleşmelerinde yer alan rehne ilişkin hükümler, rehne ilişkin Takasbank uygulaması ve kaydileştirme sonrası rehnin nasıl uygulanacağı hususları başta olmak üzere rehne ilişkin olarak uygulamada karşılaşılan yahut karşılaşılması muhtemel problem ve eksiklikler değerlendirilerek bunlara ilişkin çözüm önerileri getirilmiştir.

Sonuç bölümünde ise konu genel olarak değerlendirilmiş ve çalışma neticesinde varılan sonuçlar ve çözüm önerileri toplu halde sunulmuştur.

Öte yandan hukukta atıf usullerinde, atıfların metnin bütünlüğünü bozmaması yöntemi benimsendiğinden, 16.8.1998 tarih ve 1998/16 sayılı Genelge'den farklı olarak, atıflar aynı sayfada dipnot olarak verilmiştir.

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR.....	VI
GİRİŞ.....	1
BİRİNCİ BÖLÜM.....	3
ANONİM ŞİRKET HİSSE SENETLERİ ÜZERİNDE REHİN HAKKININ KURULMASI VE BU HAKKIN HUKUKİ MAHİYETİ.....	3
1.1.Rehin Kavramı ve Kanunda Düzenleniş Biçimi	3
1.2 Hisse Senetlerinin Rehnine İlişkin Yasal Düzenleme.....	3
1.3. Anonim Şirket Payı Üzerinde Rehin Hakkı.....	4
1.3.1 Genel Olarak.....	4
1.3.2 Yazılı Rehin Sözleşmesi.....	6
1.4. Anonim Şirket Hisse Senetleri Üzerinde Rehin Hakkı.....	7
1.4.1 Genel Olarak.....	7
1.4.2 Hamiline Yazılı Hisse Senetlerinin Rehni.....	8
1.4.2.1 MK. md. 870 Uyarınca Rehnedilmesi.....	8
1.4.2.1.1 Rehin Sözleşmesi.....	8
1.4.2.1.2 Senetlerin Zilyetliğinin Geçirilmesi.....	8
1.4.2.2 MK. md. 869 Uyarınca Rehnedilmesi.....	9
1.4.3 Nama Yazılı Hisse Senetlerinin Rehni.....	10
1.4.3.1 MK. md. 870 Uyarınca Rehnedilmesi.....	10
1.4.3.1.1 Genel Olarak.....	10
1.4.3.1.2 Ciro.....	10
1.4.3.1.2.1.1 Genel Olarak.....	10
1.4.3.1.2.1.2 Rehin Ciro su.....	10
1.4.3.1.2.1.3 Temlik Ciro su.....	10
1.4.3.1.2.1.4 Beyaz Ciro.....	11
1.4.3.1.2.1.5 Tahsil Ciro su.....	11
1.4.3.1.3 Senetlerin Zilyetliğinin Devri ve Rehin Sözleşmesi.....	12
1.4.3.2 MK. md. 869 Uyarınca Rehnedilmesi.....	12

1.4.3.3 Rehnin Pay Defterine Kaydı.....	12
1.3.3.4 Bağlı Nama Yazılı Hisse Senetlerin Rehni.....	13
1.4.4 Rehnin Üçüncü Kişilere Bildirimi.....	14
İKİNCİ BÖLÜM.....	15
HİSSE SENETLERİ ÜZERİNDE KURULAN REHNİN KAPSAMI.....	15
2.1. Rehin Suretiyle Sağlanan Teminatın Kapsamı.....	15
2.1.1 Genel Olarak.....	15
2.1.2 Ana Alacak.....	15
2.1.3 Sözleşme ve Gecikme Faizleri.....	15
2.1.4 Takip ve Yargılama Giderleri.....	16
2.2. Rehnin Hisse Senedi Bakımından Kapsamı.....	16
2.2.1 Genel Olarak.....	16
2.2.2 Mal Varlığına İlişkin Haklar Bakımından Kapsamı.....	16
2.2.2.1 Kar Payı Hakkı.....	16
2.2.2.2 Yeni Pay Alma Hakkı	18
2.2.2.3 Bedelsiz Payları Edinme Hakkı	22
2.2.2.4 Tasfiye Payı Hakkı	23
2.2.2.5 Hazırlık Devresi Faizi	23
2.2.2.6 Tesislerden Faydalanma Hakkı.....	24
2.2.3 Yönetime İlişkin Haklar Bakımından Kapsamı.....	24
2.2.3.1 Oy Hakkı.....	24
2.2.3.2 Diğer Haklar.....	26
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	27
SERMAYE PİYASASI UYGULAMASINDA REHNE İLİŞKİN SORUNLAR.....	27
3.1. Aracı Kuruluşların Müşterileri ile İmzaladıkları Çerçeve Sözleşmeleri.....	27
3.1.1 Genel Olarak.....	27
3.1.2 Rehin Hükümleri Açısından Değerlendirme.....	28
3.1.3 Hapis Hakkı.....	29

3.2 Rehne İlişkin Takasbank Uygulaması.....	31
3.2.1 “Kredili Alınan Menkul Kıymetler” ve “Kredi Teminatı” Hesabı.....	31
3.2.2. “Diğer Teminatlar” Hesabı.....	33
3.3. Hisse Senetlerinin Kaydileştirilmesi.....	34
3.4. Rehinli Senetlerin Borsada Satış Yetkisi.....	35
3.5. Özel Durum Açıklaması.....	36
3.6. Sermaye Koyma Borcunun Yerine Getirilmemesi.....	37
3.7. Birleşme.....	39
3.8. Nev’i Değişirme.....	40
SONUÇ.....	41
KAYNAKÇA.....	i

KISALTMALAR

BK.	Borçlar Kanunu
Bkz.	Bakınız
Borsa	İstanbul Menkul Kıymetler Borsası
C.	Cilt
Çev.	Çeviren
E.	Esas
HD.	Hukuk Dairesi
İİK.	İcra İflas Kanunu
İMKBY	İstanbul Menkul Kıymetler Borsası Yönetmeliği
K.	Karar
Kurul	Sermaye Piyasası Kurulu
md.	madde
MK.	Medeni Kanun
S.	Sayı
s.	sayfa
SPKn.	Sermaye Piyasası Kanunu
Takasbank	İMKB Takas ve Saklama Bankası A.Ş.
TD.	Ticaret Dairesi
TTK.	Türk Ticaret Kanunu
vd.	ve devamı

TÜRK HUKUKUNDA ANONİM ŞİRKET HİSSE SENETLERİNİN REHNİ

GİRİŞ

Alacaklının, genel hukuk ilkeleri ve aktedilen sözleşme çerçevesinde borçludan borcun ifa edilmesine yönelik bir talep hakkı bulunmaktadır. Ancak borçlunun bu talebi yerine getirmemesi halinde alacağın temin edilmemesi söz konusu olacaktır. Borcun ifa edilmemesi riski, alacağın garanti altına alınmasına yönelik müesseselerin doğumuna sebep olmuştur. Bu risk nedeniyle borçlanma olgusu, teminat, garanti yahut güvence gibi kavramları da beraberinde getirmiştir. Teminat, kefalet gibi şahsi olabileceği gibi, ipotek yahut menkul rehni gibi nesnel olması da mümkündür.

En yaygın teminat türlerinden birisi olan rehin, borçlunun borcunu ifa etmemesi, kısmen yahut kötü ifa etmesi hallerinde, alacaklıya rehin hakkına konu değeri paraya çevirerek, alacağını tahsil yetkisi veren sınırlı bir ayni haktır. Rehni konusu malın paraya çevrilebilecek olması, borçlu üzerinde ifaya zorlayıcı yönde bir baskı aracı da olmaktadır. Rehni konusunun gayrimenkul, menkul, hak veya alacak olması mümkündür.

Ülkemizde sermaye piyasalarının gelişimi ve anonim şirket sayısındaki artışa bağlı olarak anonim şirket hisse senetleri de ticari hayatta küçümsenmeyecek bir yer tutmuştur. Hisse senetlerinin ticari hayattaki işlem hacmindeki artış, bunların rehne konu olmalarını da beraberinde getirmiştir.

Hisse senetlerinin rehni mevzuatta özel olarak düzenlenmemiştir. Mevzuatta hisse senetlerinin rehnine ilişkin tek düzenleme, oy hakkının kim tarafından kullanılacağını hükme bağlayan TTK. md. 360 ve MK. md. 874 hükmüdür. MK.'da yer alan rehne ilişkin genel düzenlemeler ise kendine has özelliklerinden dolayı hisse senetlerinin rehni açısından pek çok yerde eksik kalmaktadır. Çalışmanın sınırı çizilirken bu husus özellikle dikkate alınmış ve hisse senetleri açısından çok fazla özellik arzetmeyen ve genel hükümlere tabi olan konular çalışma dışında bırakılmıştır.

Çalışmanın konusu esas itibarıyla anonim şirket hisse senetlerinin rehni olmakla birlikte, hisse senedi çıkarması zorunlu olmayan sermaye piyasası kurumları da gözetilerek hisse senetlerine bağlanmamış paylar üzerinde rehin hakkına da çalışmada kısaca değinilmiştir.

Çalışmanın birinci bölümünde anonim şirket hisse senetleri üzerindeki rehin hakkının hukuki mahiyeti ve kurulma şekli üzerinde durulmuştur. İkinci bölümde yer alan hisse senetleri üzerinde kurulan rehnin kapsamı konusu, rehin suretiyle sağlanan teminatın kapsamı ve rehin konusu hisse senedinin kapsamı olmak üzere iki ana başlık altında incelenmiştir. Üçüncü bölümde ise sermaye piyasası uygulamasında rehne ilişkin sorunlara yer verilmiş olup, uygulamada karşılaşılan yahut karşılaşılması muhtemel aksaklık ve eksiklikler değerlendirilerek bunlara ilişkin çözüm önerileri getirilmiştir.

Sonuç bölümünde ise konu genel olarak değerlendirilmiş ve çalışmada neticesinde varılan sonuçlar ve çözüm önerileri toplu halde sunulmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

ANONİM ŞİRKET HİSSE SENETLERİ ÜZERİNDE REHİN HAKKININ KURULMASI VE BU HAKKIN HUKUKİ MAHİYETİ

1.1. Rehin Kavramı ve Medeni Kanunda Düzenleniş Biçimi

Rehin, borçlunun borcunu ifa etmemesi, kısmen yahut kötü ifa etmesi hallerinde alacaklının rehin hakkına konu değeri (Bu değer bir eşya yahut hak olabilir) paraya çevirerek, alacağını tahsil etme yetkisini veren sınırlı bir ayni haktır.¹ MK'da rehin hakkı gayrimenkul (taşınmaz) ve menkul (taşınır) rehni olmak üzere iki temel bölüme ayrılmıştır. Gayrimenkul rehnine ilişkin genel hükümler MK.'nın 765-795 maddeleri arasında, gayrimenkul rehninin türleri olan ipotek, ipotekli borç senedi ve irat senedi ise MK. md. 796-843 hükümleri arasında düzenlenmiştir. Menkul rehnine ilişkin hükümler ise MK.'nın 853-886 maddeleri arasında yer almaktadır. Menkul rehninin türleri Kanunda teslimi meşrut (teslim şartlı) rehin (MK. md. 853-863), hapis hakkı (MK. md. 863-867), alacaklar ve diğer haklar üzerinde rehin (MK. md. 868-875) ve rehinli tahvilat (MK. md. 884-886) olarak sayılmıştır.

1.2. Hisse Senetlerinin Rehnine İlişkin Yasal Düzenleme

Anonim şirket payı, bir yandan esas sermayenin bir parçasını, diğer yandan ise pay sahipliğine bağlı hak ve borçların bütününe ifade etmektedir.² Hisse senedi ise pay sahipliğinden kaynaklanan hak ve borçların kendisine bağlandığı şirket payını temsil eden kıymetli evraktır.³ Anonim şirket payları üzerinde kurulacak rehin, pay sahipliğinden kaynaklanan haklar üzerinde kurulmuş bir rehin olacağından, anonim şirket paylarının ve bu payları temsil eden hisse senetlerinin rehni MK. md. 868 vd. maddelerinde düzenlenmiş olan "*alacaklar ve diğer haklar üzerinde rehin (MK. md. 868-875)*" hükümlerine tabi olacaktır.⁴

¹ GÜRSOY/EREN/CANSEL, Türk Eşya Hukuku, Ankara 1984, s.949

² TEKİNALP (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar ve Kooperatif Hukuku, İstanbul 2000, s.416,417;

³ ÜNAL Kürşat, Menkul Kıymetler, Ankara 1988, s.61; "Pay" kavramı pay sahipliğinin senede bağlandığı kıymetli evrak yani hisse senedi ile eş anlamlı olarak da kullanılmakla birlikte, çalışmada bu ayırım gözetilerek, payın senede bağlandığı durumlarda "hisse senedi", bağlanmadığı durumlarda ise "pay" ifadesi kullanılmıştır.

⁴ SİRME Lale, Alacak Rehni, Ankara 1990, s.56; TEKİNAY S.Sulhi, Menkul Mülkiyeti ve Sınırlı Ayni Haklar, İstanbul 1994, s.146, OĞUZMAN/SELİÇİ, Eşya Hukuku, İstanbul 1985, s.796

MK.'nın 868'inci maddesinde konuya ilişkin genel hükümlere yer verilmişken, 869'uncu maddesinde alacak ve diğer hakların, 870'inci maddesinde ise kıymetli evrakin rehnine ilişkin düzenlemeler getirilmiştir.

MK.'nın 868'inci maddesinde, aksine hüküm olmadıkça alacak ve diğer haklar üzerinde teslimi meşrut rehin hükümlerinin uygulanacağına açıkça yer verilmiştir.⁵ Ayrıca teslimi meşrut rehin hükümlerinde boşluk olması halinde rehin hakkının nitelik ve yapısına uygun düştüğü ölçüde gayrimenkul rehnine ilişkin hükümler (MK. md. 765 vd.) ile alacağın temliki (BK. md. 162-172) ve intifa hakkına ilişkin hükümler de (MK. md. 717-747) alacak ve diğer haklar için uygulama alanı bulabilecektir.⁶

Konuya ilişkin TTK'da yer alan tek düzenleme ise, rehinli hisse senetlerinden doğan oy hakkının kim tarafından kullanılacağını hükme bağlayan TTK. md. 360/III hükmüdür.

1.3. Anonim Şirket Payı Üzerinde Rehin Hakkı

1.3.1 Genel Olarak

MK. md. 869 hükmüne⁷ göre "*Bir senet ile tespit edilmiş olmayan yahut senede raptedilen alacakların rehnedilmesi tahriren olur ve senedin teslimi de şarttır.*

Rahin ve mürtehin rehni üçüncü şahıs olan borçluya ihbar edebilir. Diğer hakların rehnedilmesi bunların devri için muayyen şekillere riayet edilmek şartıyla tahriren olur."

Anonim şirket paylarının rehninde anılan maddenin ilk fıkrasının mı yoksa ikinci fıkrasının ikinci cümlesinin mi uygulanacağı hususunda açıklık yoktur. Payın, sahibine sağladığı hakların alacak hakkı olarak değerlendirilmesi halinde ilk fıkra uygulanacak ve rehlin kurulması için yazılı bir rehin sözleşmesi yeterli olacak iken, alacak hakkı dışında kalan diğer haklar olarak değerlendirilmesi halinde ise maddenin ikinci fıkrası uygulama

⁵ Çalışmanın kapsamının sınırlı olması nedeni ile teslim şartlı rehin hükümlerinin tamamına çalışmada yer verilmeyecek, ancak ilgili bölümlerde bağlantılı olduğu ölçüde değinilecektir.

⁶ CANSAL Erol, Türk Menkul Rehni Hukuku, C.I, Teslim Şartlı Menkul Rehni, Ankara 1967, s.16; SAYMEN/ELBİR, Türk Eşya Hukuku, İstanbul 1963, s.621; GÖKSOY Y.Can, Anonim Ortaklıkta Payın Rehni, Ankara 2001, s.75 vd.

⁷ MK. md. 869'uncu maddesinin ikinci fıkrasında doğrudan bağlantısı olmayan iki konu olan rehlin üçüncü kişilere bildirim ve diğer hakların rehni birlikte düzenlenmiş olup, bu açıdan maddenin kaleme alınışı iyi değildir. Oysa ki rehlin üçüncü kişilere bildirimini ayrı bir fıkrada yahut ayrı bir maddede düzenlenmesi sistematik açıdan daha uygun olurdu.

alanı bulacak ve durumda rehnin kurulması için yazılı rehin sözleşmesi yanında payın devrinin tabi olduğu şartların yerine getirilmesi gerekecektir.⁸ Ancak hemen belirtelim ki anonim şirket payı açısından ele alındığında, MK.'nın 869. maddesinin ilk fıkrası ile ikinci fıkrası arasındaki fark pratik bir öneme sahip değildir. Çünkü senede bağlanmamış payın devri alacağın temliki hükümlerine (BK. md. 162) tabidir. Söz konusu hükümler uyarınca payın devri için yazılı bir sözleşmenin yapılması gerekli ve yeterli olup, bunun dışında resmi senet yahut tescil gibi bir şart aranmamaktadır.⁹ Netice olarak anonim şirket payı açısından her iki hüküm de (MK. md. 869/I ve 869/II) yazılı bir rehin sözleşmesini gerekli ve yeterli olduğu sonucunu doğurmaktadır. Anılan nedenlerle senede bağlanmamış paylar açısından tartışma tamamen teorik olacaktır.¹⁰

Anonim şirket payları üzerinde rehin kurulmasından sonra şirketin hisse senedi çıkarması, yani ortaklık payının kıymetli evrak niteliğindeki senetlere bağlanması ile birlikte, rehin hakkının senetten ayrı olarak devri ve ileri sürülmesi imkansız hale gelecek (TTK. md. 557, MK. md. 869/II, MK. md. 870) ve sonradan çıkarılan senetler rehin verenin zilyetliğinde kaldığı sürece, rehin hakkı askıda kalacaktır (MK. md. 857). Senetlerin kendisine verilmemesi halinde bu yönde korunmaya değer bir menfaati olması nedeniyle rehinli alacaklı açacağı eda davası ile senetlerin kendisine verilmesini talep edebilecektir. Dava devam ederken senetlerin üçüncü bir kişiye devrinin önlenmesini teminen mahkemedен ihtiyati tedbir (HUMK md. 101 vd.) talebinde bulunulması alacaklı menfaatine olacaktır.¹¹

⁸ Sirmen, payın sahibine sağladığı hakları alacak hakkı ve dolayısıyla payın rehnini de alacak rehni (MK. md. 869/I) olarak nitelerken (Sirmen, s. 56 vd), Tekinalp (Poroy/Çamoğlu, s.634) ve Göksoy (Göksoy, s.63) pay rehni hakları üzerinde rehin (MK. md. 869/II) olarak değerlendirmektedir.

⁹ Göksoy, s.89

¹⁰ Limited ortaklık payının devri için TTK md. 520 uyarınca imzaları noterce onaylı bir sözleşmenin yapılması gerekmektedir. Bu çerçevede limited ortaklık payının devrinde MK md. 869 hükmünün birinci ve ikinci fıkrasının hangisinin uygulanacağı önem taşımaktadır. İlk fıkranın uygulanması kabul edildiği takdirde yazılı bir sözleşmenin yapılması yeterli olur iken, ikinci fıkranın uygulanmasının kabulü halinde rehin sözleşmesinin, hakkın devri için gerekli şekil olan, imzaları noterce onaylı olması gerekecektir. Bu nedenle konu limited şirket payının rehni açısından teorik değil pratik öneme sahiptir. Limited şirket payının rehni açısından geniş bilgi için bkz. ERDEM/GÖKSOY, Limited Şirkette Payın Rehni, Seyfullah Edis'e Armağan, İzmir 2000, s.573

¹¹ Göksoy, s.94

1.3.2 Yazılı Rehin Sözleşmesi

Yukarıda da ifade ettiğimiz üzere, MK. md. 869 hükmü, rehin sözleşmesinin "tahriren" yani yazılı olarak yapılması gerektiğini açıkça hükme bağlamıştır. Maddede öngörülen yazılılık şartı yapılacak rehin sözleşmesi ile yerine getirilmiş olacaktır. Rehin sözleşmesi, rehin verenin rehin konusu senedin üzerinde rehin kurma yükümlülüğü ve rehin alanın da rehin hakkı sona erdiğinde rehin konusu senetleri geri verme borcunu kapsayan aynı bir sözleşmedir.¹² Kanun hükmü gereği rehin sözleşmesinin mutlak surette yazılı olarak yapılması gerekmele birlikte, yazılı şekilden kasıt adi yazılı şekil olup, sözleşmenin noter tarafından düzenlenmesine gerek yoktur.¹³ Rehin sözleşmesinde yazılı şekle uyulması bir geçerlilik (sihhat) şartı olduğundan, bu şarta uyulmaması halinde sözleşme geçersiz olacak ve rehin hakkı kurulmamış sayılacaktır.¹⁴ Sözleşmenin borçlu tarafından imzalanması yeterli olup, rehinli alacaklı tarafından imzalanmasına gerek yoktur (BK. md. 13/I).¹⁵ Sözleşmede rehinin bütün ana noktalarına yer verilmesi gerekmektedir. Bununla birlikte temin edilen alacağın miktar olarak gösterilmesine gerek olmayıp, alacağın paraya çevrilme anında parayla ifade edilmesi yeterlidir.¹⁶ Rehinin konusunun ve rehinle temin edilecek alacağın belirli olması ilkesi çerçevesinde, rehinin hangi alacağı temin etmek için ve ne üzerine konulduğu hususlarına sözleşmede açıkça yer verilmesi gerekmektedir. Bu çerçevede bir şirketteki payların tamamının rehnedilmediği durumlarda nominal değer tutarının, pay adedinin yahut belli bir gruba dahil paylar rehnedilmek isteniyor ise grup ayırımının sözleşmede açıkça belirtilmesi uygun olacaktır.¹⁷

Rehin sözleşmesi sebebe bağlı, bir başka deyişle illi bir sözleşmedir. Yani kurulan rehinin geçerliliği, rehin ile teminat altına alınan alacağın varlığına ve geçerliliğine bağlıdır.¹⁸

¹² KUBİLAY Hayriye, Kambiyo Senetlerinin Rehni, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Kudret AYİTER'e Armağan, 1988, C.III, S.1-4, s.497

¹³ KARAHACIOĞLU/DOĞRUSÖZ/ALTIN, Türk Hukukunda Rehin, Ankara 1996, s.34; Sirmen, s.37

¹⁴ Göksoy, s.87

¹⁵ Sirmen, s.37

¹⁶ KÖPRÜLÜ/KANETİ, Sınırlı Aynı Haklar, İstanbul 1983, s.470; Oğuzman/Seliçi, s.769; Gürsoy/Eren/Cansel, s.1102; Sirmen, s.38; Cansel, s.22;

¹⁷ Göksoy, s.88

¹⁸ Cansel, s.55; Sirmen, s.42; Gürsoy/Eren/Cansel, s.1096; Karahacıoğlu/Doğrusöz/Altın, s.11

Uygulamada çok sık rastlanan banka genel işlem şartları ya da genel kredi sözleşmelerinin yahut aracı kuruluşların müşterileri ile imzalamış oldukları çerçeve sözleşmelerinin içerisinde yer alan rehin klozları, bu belgelerde rehin verenin imzası bulunmak kaydıyla yazılı rehin sözleşmesinin yerini tutar.¹⁹

1.4 Anonim Şirket Hisse Senetleri Üzerinde Rehin Hakkı

1.4.1 Genel Olarak

MK. md. 870 hükmü kıymetli evrak üzerinde rehin kurulmasını özel olarak düzenlemiştir. Buna göre "*Hamile muharrer senetler sadece mürteherine teslim edilmek suretiyle rehn edilir. Diğer kıymetli evrakın rehn edilmesi, bunlar emre muharrer ise cirosu yapılarak ve nama muharrer ise devri icra edilerek senedin mürteherine teslimi ile olur*"

TTK md. 557'de kıymetli evrak şu şekilde tanımlanmaktadır. "*Kıymetli evrak öyle senetlerdir ki, bunlarda mündemiç olan hak senetten ayrı olarak dermeyan edilemeyeceği gibi, başkalarına da devrolunamaz*"

TTK'da hisse senetlerinin kıymetli evrak olduğu açıkça düzenlenmemiş ise de, hisse senetlerinin kıymetli evrak olduğu hususunda tereddüt yoktur.²⁰

MK'nun 870. maddesinde kıymetli evrak üzerinde rehin hakkı, alacak ve diğer haklar üzerinde rehin hakkının özel bir türü olarak açıkça düzenlenmiş olduğundan, hisse senetleri üzerinde kurulacak rehin hakkı da anılan maddede yer alan kıymetli evraka ilişkin rehin hükümlerine tabi olacaktır.

MK. md. 870 hükmünden de anlaşılacağı üzere hamiline yazılı senetler için teslim, nama yazılı senetler için ise teslim yanında kıymetli evrakın devri gerekmektedir. Maddede açıkça ifade edilmemiş olmakla birlikte diğer bir şart da tarafların rehin kurulması yönünde anlaşmaları yani rehin sözleşmesi yapmalarıdır. Rehin sözleşmesinin fonksiyonu, senedin zilyetliğinin alacaklıya rehin amacıyla geçirildiğinin ispatıdır. Zilyetlik mülkiyete karine teşkil ettiğinden hamiline yazılı senetlerin her türlü devrinde, nama

¹⁹ Göksoy, s.86; Aracı kurum çerçeve sözleşmelerinde genel olarak alım satımına aracılık edilen ve dolayısıyla borsada işlem gören hisse senetlerinin rehnine ilişkin hükümler bulunmakla birlikte, yatırımcının diğer mal, alacak ve hakların rehnine ilişkin hükümlere de rastlanılmaktadır.

²⁰ ÖZTAN Fırat, Kıymetli Evrak Hukuku, Ankara 1997, s.1490; TTK md. 573 hükmünde hamile yazılı kıymetli evrak (maddede "senet" olarak geçmekle birlikte TTK md. 570 hükmüne yapılan atıf uyarınca) arasında hisse senetleri de sayılmıştır; Kıymetli evrakın özellikleri için bkz. Öztan, s.13-55; POROY/TEKİNALP, Kıymetli Evrak Hukuku Esasları, Ankara 1999, s.25-58

yazılı senetlerin ise temlik cirosu yahut beyaz ciro ile devrinde ispat açısından sözleşmenin yazılı yapılması bir zorunluluktur.²¹

Öte yandan, kıymetli evrak özünde bir alacak yahut hakkı temsil ettiğinden, kıymetli evraka bağlanmış olsa dahi bunların da kıymetli evraka bağlanmamış alacak ve haklar gibi rehnedilmesi mümkündür.²² Bu çerçevede hisse senetlerinin kıymetli evrakın rehnine ilişkin MK. md. 870 hükmü yanında alacak ve diğer hakların rehnini düzenleyen MK. md. 869 hükmü uyarınca da rehnedilmesi mümkündür.

1.4.2 Hamiline Yazılı Hisse Senetlerinin Rehni

1.4.2.1 MK. md. 870 Uyarınca Rehnedilmesi

1.4.2.1.1. Rehin Sözleşmesi

Rehin sözleşmesi ile rehin veren rehin hakkının kurulması için gerekli ifa eylemlerini yapma ve senedin zilyetliğini rehin alana geçirme borcunu yüklenmektedir.²³ Rehin sözleşmesi her hangi bir şekle tabi olmamakla birlikte, hamiline yazılı senetlerde mülkiyetin devri için senedin zilyetliğinin geçirilmesi yeterli olduğundan (TTK. md. 415), senedin zilyetliğinin mülkiyet için değil, rehin hakkı kurmak amacıyla devredildiğinin ispatı ve rehin alanın rehin vereni gerekli ifa eylemlerini yapmaya zorlamasını teminen sözleşmenin yazılı olarak yapılması gerekmektedir.²⁴

Rehin sözleşmesine ilişkin olarak senede bağlanmamış payların rehni hususunda yukarıda yaptığımız açıklamalar, sözleşmenin yazılı olması zorunluluğu dışında bu bölüm için de geçerli olacaktır.

1.4.2.1.2 Senetlerin Zilyetliğinin Geçirilmesi

MK. md. 870 hükmüne göre, türü ne olursa olsun kıymetli evrakın zilyetliğinin rehin alana geçirilmesi zorunludur. Rehinli senetlerin zilyetliğinin geçirilmesindeki amaç, bir yandan ilgili üçüncü kişilerin rehin konusu taşınırıların rehin verenin elinden çıktığını görebilmelerini ve böylece onun borç ödeyebilme gücü yönünden yanılmalarını sağlamak, diğer yandan alacaklı yönünden rehin verenin rehnedilen şey üzerindeki

²¹ DOMANIÇ Hayri, Kambiyo Senetlerinde Rehinirosu, Ernst E. HIRSCH'e Armağan, Ankara 1964, s.522

²² Köprülü/Kaneti, s.541; Sirmen, s.33

²³ Sirmen, s.59

²⁴ AYTAÇ Zühtü, Sermaye Piyasası Hukuku ve Hisse Senetleri, Ankara 1988, s.119; Öztan, s.1513; Sözleşmenin yazılı olması payların rehninde kanun hükmü gereği iken, hamiline yazılı hisse senetlerinin rehninde ise sözleşmenin sözlü olarak da yapılması mümkündür

sınırsız egemenliğine son vermek suretiyle borçlunun teminatı azaltacak veya yok edecek tasarruflarını engellemektir.²⁵ Doktrinde maddede geçen teslim ifadesinin zilyetliğin geçirilmesi olarak yorumlanması gerektiği savunulmaktadır.²⁶ Hisse senedinin zilyetliğinin, senedin maddi olarak teslimi, araçların teslimi, zilyetliğin havalesi, kısa elden teslim, zilyetliğin üçüncü kişiye geçirilmesi ve temsilciye teslim yolları ile alacaklıya geçirilmesi mümkündür. Bununla birlikte hükmen teslimde rehne konu şey borçluda kalmaya devam edeceğinden, zilyetliğin hükmen teslim ile kazanılması halinde rehin kurulmuş olmayacaktır.²⁷ Teslim ve zilyetliğin geçirilmesi arasındaki fark zilyetliğin teslimsiz devrinde önem taşımaktadır. Rehinin kurulması için teslim değil zilyetliğin devrinin aranması ve anılan ifadenin zilyetliğin geçirilmesi olarak yorumlanması uygun olacaktır. Bu yönde bir çözüm mülkiyet yahut bir aynı hak kurmak amacıyla kıymetli evrakın devrini düzenleyen TTK md. 559 hükmü ile de paralellik oluşturacaktır.²⁸

1.4.2.2 MK. md. 869 Uyarınca Rehnedilmesi

Mk. md. 869/I hükmüne göre *"Bir senet ile tespit edilmiş olmayan yahut senede raptedilen alacakların rehnedilmesi tahriren olur ve senede raptedilenlerde senedin teslimi de şarttır."* Maddede yer alan "senet" ifadesi ile kıymetli evrak niteliğindeki belge değil, borç belgesi olarak senet kastedilmektedir.²⁹ Rehin beyanını içeren yazılı bir rehin sözleşmesi yapmak ve senetlerin alacaklıya teslimi ile rehin kurulmuş olacaktır. Görüldüğü üzere gerek senede bağlanmış alacakların rehnini düzenleyen MK. md. 869, gerekse kıymetli evrakın rehnini düzenleyen MK. md. 870 hükmü, hamiline yazılı hisse senetleri açısından aynı sonucu doğurmaktadır.

²⁵ Köprülü/Kaneti, s.481

²⁶ KUNTALP Erden, Yargıtayın Nesnel Teminatla İlgili Olarak Taşınır Rehninin Kuruluşuna ve Rehin Hakkı ile Alacak Arasındaki İlişkiye İlişkin İki Kararının Değerlendirilmesi, Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu, XIV, 1997, s.6; Sirmen, s.60; Öztan, s.157; Karahacıoğlu/Doğrusöz/Altın, s.37; Kubilay, s.499

²⁷ Karahacıoğlu/Doğrusöz/Altın, s.35; Kubilay, s.499; Zilyetliğin kazanılması yolları için bkz. SİRMEN Lale, Eşya Hukuku, Ankara 1995, s.55 vd.

²⁸ Göksoy, s.97; Kıymetli evrakın devrine ilişkin TTK md. 559/I hükmüne göre "mülkiyet veya sair bir aynı hak tesisi maksadiyle kıymetli evrakın devri için her halde senet üzerindeki zilyetliğin devri şarttır." Anılan hükümde, mülkiyet ve aynı hakların tesisi için "zilyetliğin devri" öngörülmüş iken, MK. md. 870 hükmünde "teslim" ifadesi kullanılmıştır. Mülkiyetin devri için dahi zilyetliğin karşı tarafa geçirilmesi yeterli görülürken, sınırlı bir aynı hak olan rehinin kurulmasında daha ağır bir şart olan "teslim" unsurunu aramak çelişki oluşturacaktır.

²⁹ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), s.635; Karahacıoğlu/Doğrusöz/Altın, s.34

1.4.3 Nama Yazılı Hisse Senetlerinin Rehni

1.4.3.1 MK. md. 870 Uyarınca Rehnedilmesi

1.4.3.1.1 Genel Olarak

MK. md. 870 hükmü uyarınca emre yazılı kıymetli evrak ciro ve teslim, nama yazılı kıymetli evrak ise devir için gerekli işlemler yapılmak ve teslim suretiyle rehnedilir. Nama yazılı hisse senetleri kanunen emre yazılı senetlerdendir.³⁰ Dolayısıyla nama yazılı hisse senetlerinin rehni emre yazılı kıymetli evrakın rehniyle ilişkin hükümler uygulama alanı bulacak ve nama yazılı hisse senetleri ciro ve teslim suretiyle rehnedilecektir.³¹

1.4.3.1.2 Ciro

1.4.3.1.2.1 Genel Olarak

Ciro, temlik cirosu (TTK. md. 594 vd.), tahsil cirosu (TTK. md. 600) ve rehin cirosu (TTK. md. 601) olmak üzere üç türde yapılabilir. Temlik cirosu senetten doğan bütün hakların devri amacıyla yapılırken, tahsil cirosunda ciro edilen kişiye senet bedelini tahsil etme hakkı verilmektedir. Rehin cirosunda ise ciro bir rehin hakkı tesis etmek için yapılmaktadır.³²

1.4.3.1.2.2 Rehin Cirosu

Senedin, "bedeli teminattır", "bedeli rehindir" gibi ibareler ile veya rehni gösteren başka bir kayıtle rehnedilmesi halinde rehin cirosu (TTK. md. 601) söz konusu olacaktır.

1.4.3.1.2.3 Temlik Cirosu

Rehin hakkının temlik cirosu ile kurulduğu hallerde, senet üzerinde rehin hakkını belirten herhangi bir işaret bulunmayacağından, rehinli alacaklı dışarıdan senedin maliki gibi gözükecektir.³³ Rehinin temlik cirosu ile kurulduğu hallerde ihtilaf olması durumunda muamelenin temlik olmayıp, terhin olduğunu rehin veren yazılı bir delil ile ispat etmek

³⁰ Öztan, s.206

³¹ Göksoy, s.109

³² Ciro çeşitleri ve fonksiyonları için bkz. Öztan, s.578 vd.; Poroy/Tekinalp, s.189 vd.

³³ Göksoy, s.117

zorundadır.³⁴ Rehin hakkının temlik cirosu ile kurulduğu haller "gizli rehin cirosu" olarak nitelendirilmektedir.³⁵

Rehinli alacaklı dış ilişkide senedin maliki olarak gözükse de, iç ilişkide rehin sözleşmesine uygun hareket etmek, bir başka deyişle rehin hakkı çerçevesinde sözleşmenin verdiği yetkiye uygun olarak tasarrufta bulunmak zorundadır.³⁶ Bununla birlikte sözleşmeye aykırı olarak şeklen sahip olduğu senedi iyi niyetli üçüncü kişiye (TTK md. 598) devretmesi halinde, iyi niyetli üçüncü kişi senedin mülkiyetini iktisap edecektir. Bu durumda senedin gerçek maliki olan borçlunun sözleşmeye istinaden rehinli alacaklıya tazminat davası açma hakkı bulunmaktadır.

1.4.3.1.2.4 Beyaz Ciro

Senedin beyaz ciro ile rehnedilmesi de mümkündür.³⁷ Kural olarak beyaz ciro temlik için yapılır. Cironun rehin için olduğunu iddia eden taraf bunu ispatla mükellef olduğundan, muhtemel ihtilafları önlemek için, cironun rehni belirten bir ibareye yer verilerek yapılması uygun olacaktır.³⁸ Yargıtay³⁹ beyaz cironun temlik cirosu olduğu yönünde bir karinenin bulunduğunu, ispat yükünün cironun devir için olduğunu iddia eden tarafa ait olduğunu ve bunun aksinin ancak yazılı delille ispat edilebileceğini kabul etmektedir.

Beyaz ciro ile rehin hakkının kurulması, rehnedenden tarafından bizzat beyaz ciro yapılması şeklinde olabileceği gibi, daha evvel beyaz ciro ile devredilmiş olan bir senedin sadece zilyetliğinin devri suretiyle de gerçekleşebilir.⁴⁰

1.4.3.1.2.5 Tahsil Cirosu

Tahsil cirosunda senedi devralan kimse senetten doğan alacağı tahsil ederken ve hakları kullanırken cirantanın temsilcisi sıfatıyla hareket edeceğinden, tahsil cirosu niteliği itibarıyla rehin hakkını tesis etmeye uygun bir ciro türü değildir.⁴¹

³⁴ Domanıç (Rehin Cirosu), s.522

³⁵ Kubilay, s.504; Öztan, s.632

³⁶ Göksoy, s.117

³⁷ Domanıç(Rehin Cirosu), s.523; Sirmen, s.65; Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), s.636; Aytaç (Aytaç, s.115) ise cironun tam ciro şeklinde yapılması gerektiğini, beyaz cironun rehinden beklenen korumayı zedeleyebileceğini ifade etmektedir.

³⁸ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), s.636

³⁹ 11. HD. 31.1.1986, E.177, K.379, Eriş Gönen, Açıklamalı İçtihatlı TTK, Kıymetli Evrak ve Taşıma, C.II, Ankara 1988, s.318; TD., 3.11.1959, E.1558, K.2664, Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), s.636

⁴⁰Göksoy, s.120

1.4.3.1.3 Senetlerin Zilyetliğinin Devri ve Rehin Sözleşmesi

Rehin sözleşmesi nama yazılı senetler açısından rehnin kurulması için şart olmamakla birlikte, senetlerin rehin cirosu dışında yollarla ciro edilmesi halinde senedin zilyetliğinin rehin amacıyla devredildiğinin ispatı açısından rehin sözleşmesinin yapılması zorunludur. Senedin zilyetliğinin devri ve rehin sözleşmesi hususunda, hamile yazılı hisse senetleri üzerinde rehin hakkı kurulmasına ilişkin olarak yaptığımız açıklamalar, nama yazılı hisse senetleri üzerinde rehin hakkı kurulması için de geçerlidir.

1.4.3.2 MK. md 869 Uyarınca Rehnedilmesi

MK. md. 869/I hükmüne göre "*Bir senet ile tespit edilmiş olmayan yahut senede raptedilen alacakların rehnedilmesi tahriren olur ve senede raptedilenlerde senedin teslimi de şarttır.*" Maddede yer alan "senet" ifadesi ile kıymetli evrak niteliğindeki belge değil, borç belgesi olarak senet kastedilmektedir.⁴²

Rehin beyanını içeren yazılı bir rehin sözleşmesi yapmak ve nama yazılı senetlerin üzerlerinde rehni belirten hiçbir işlem yapmaksızın alacaklıya teslimi ile rehin kurulmuş olacaktır.⁴³ Görüldüğü üzere bu durumda kıymetli evrakın rehninden farklı olarak ciro bertaraf edilmiş ve fakat yerine rehin sözleşmesi ikame edilmiştir.

1.4.3.3 Rehnin Pay Defterine Kaydı

TTK'nın 416 vd. maddelerinde, nama yazılı hisse senetlerinin mülkiyet hakkı kurulması amacıyla devrinde devrin ortaklığa karşı ileri sürülebilmesi için pay defterine kaydedilmesi gerektiği ve devrin ortaklığa karşı ancak pay defterine kayıtlı hüküm ifade edeceği hükme bağlanmıştır.⁴⁴ Bu çerçevede mülkiyet hakkına sahip olan pay

⁴¹ Göksoy, s.121

⁴² Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), s.634

⁴³ Tekinalp(Poroy/Çamoğlu), s.635

⁴⁴ Nama yazılı hisse senedinin devredilmesi ve fakat devrin pay defterine işlenmemesi halinde ortaya çıkan hukuki durum doktrinde tartışmalı olup, bazı yazarlar mülkiyetin pay defterine kayıt yapılmadan geçmiyeceğini, ancak şirketin sonradan icazet vermesi halinde bunun geçmişe de etkili olacağını yani yeni maliğin haklarını devir tarihinden itibaren kullanacağını savunurken (Birlik Teorisi), bir takım yazarlar mali hakların yeni malik, idari hakların eski yani adı pay defterinde yazılı olan malik tarafından kullanılacağını savunmaktadır (Bölünme Teorisi). Anılan teoriler ve nama yazılı senetlerin devrinin pay defterine kaydedilmemesi halinde ortaya çıkacak hukuki durum için bkz. DAĞ Üner, "Nama Yazılı Hisse Senetlerinin Devrinde Pay Defterine Kayıtlı Bulunmayan Yeni Malikin Hukuki Durumu", İktisat ve Maliye Dergisi, C.34, 1987-1988 s.179 vd.; Yargıtay 11. HD. 23.11.1978 tarih ve. E.1978/4631, K.1978/5252 sayılı kararında, pay sahipliğinin şirkete karşı kazanılması açısından pay defterine kayıt işleminin kurucu değil bildirici nitelikte olduğuna dayanmıştır. Yargıtayın anılan kararı ve kararın eleştirisi için bkz. TEKİNALP Ünal, "Pay Defterine Yazımın Hukuki Niteliği Sorunu", İktisat ve Maliye Dergisi C. 25, 1978-1979, s.470 vd.; TTK md. 416 vd. maddelerinin açık hükümleri nedeniyle pay defterine kaydın kurucu nitelik taşıdığını düşünmekteyiz.

sahiplerinin pay defterine kaydedilmesi zorunlu olmakla birlikte, pay üzerinde rehin hakkı kurulması açısından rehinin pay defterine kaydı zorunlu değildir.⁴⁵ Yargıtay⁴⁶ bir kararında pay defterine sadece pay sahiplerinin kaydının mümkün olduğu (ve rehinin kaydedilemeyeceği) yönünde bir hüküm vermiştir. Pay defterine yazım, rehinin 3. kişiye bildirim ile aynı sonuçları doğuracağından, özellikle rehin kapsamına giren hakların kullanılması⁴⁷ ve ispat hukuku açısından alacaklının menfaati göz önüne alındığında, rehinin pay defterine kaydının mümkün olması gerekmektedir.⁴⁸ Nitekim uygulamada da aracı kuruluşların müşterileri ile yaptıkları çerçeve sözleşmelerinde nama yazılı hisse senetlerinin rehinde rehinin pay defterine kaydının yapılması gerektiğine ilişkin hükümlere çok sık olmamakla birlikte rastlanılmaktadır.

1.4.3.4 Bağlı Nama Yazılı Hisse Senetlerinin Rehni

Bağlı nama yazılı hisse senetlerinin rehnedilip rehnedilemeyeceği hususu tartışmalıdır. Bununla birlikte doktrinde genel olarak bağlam hükümlerinin sadece mülkiyetin devrine engel olmak amacı taşıdığı ve bu sebeple rehne engel teşkil etmeyeceği kabul edilmektedir.⁴⁹

Rehinde güdülen amaç esas itibarıyla rehin konusu eşyayı paraya çevirerek alacağı elde etmektir. Bağlı nama yazılı hisse senetlerinin rehnedilebileceği kabul edilse dahi, rehinin paraya çevrilmesi halinde, bu devir işleminin şirketin iznine tabi olup olmadığı hususu da önem taşımaktadır. Devre, şirketin izin vermeyecek olması, senetlerin satılmamasına yol açacak ve rehinden beklenen amaç da gerçekleşmeyecektir. TTK'nın 418'inci maddesinde hisse senetlerinin cebri icra yoluyla iktisap edilmesi halinde kayıttan imtina olunamayacağı düzenlenmiştir. Anılan düzenleme esas itibarıyla bağlam hükümlerinin etkisini azaltmakta ve bağlam hükümlerini kötü niyetli olarak dolanma imkanı vermektedir. Kanun koyucu bu sakıncayı gidermek için hükmün devamında yönetim kurulu üyelerine yahut ortaklara borsa rayici yahut gerçek değeri üzerinden senetleri alma hakkı tanımış ve bu şekilde kayıttan

⁴⁵ PULAŞLI Hasan, Bağlı Nama Yazılı Pay Senetleri, İstanbul 1992, s.170; Aytaç, s.115; Göksoy, s.125; TEKİL Fehiman, Anonim Şirketler Hukuku, İstanbul, 1998, s.445

⁴⁶ 11.HD.10.1.1987, E.7332, K.672 (Yasa Dergisi, 1987/10, s.1451 vd, kararı derleyen Mertol CAN)

⁴⁷ Pulaşlı, s.170; Göksoy, s.126

⁴⁸ Aytaç, s.115; Pulaşlı, s.170

⁴⁹ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), s.634; Aytaç, s.114; Pulaşlı, s.170

imtina edilebileceğini düzenlemiştir. Bununla birlikte payın rehnedilmesinin esas sözleşme ile yasaklanması ve bu şekilde konunun baştan çözümlenmesi mümkündür.⁵⁰

TTK. md. 418 hükmünde geçen "cebri icra" ifadesi nedeniyle, senetlerin yönetim kurulu üyeleri yahut ortaklarca satın alınarak kayıttan imtina edilebilmesi için, her şeyden önce rehnin paraya çevrilmesi işleminin icra marifetiyle yapılması gerekmektedir. Rehin sözleşmesinde hüküm olduğu ve bu sebeple paraya çevirme işleminin alıcı tarafından serbestçe yapıldığı durumlarda ise payları alma zorunluluğu olmadan dahi şirketin devri kayıtlara geçirmeme yetkisinin bulunduğu düşünmekteyim.

1.4.4 Rehnin Üçüncü Kişilere Bildirimi

MK. md. 869/II hükmü uyarınca rehin veren ve rehin alan, rehni üçüncü kişi borçluya bildirebilir.⁵¹ Bildirimin yapılması rehnin kurulması için geçerlilik şartı değildir.⁵² Hüküm ile güdülen amaç, üçüncü kişinin rehin verene iyi niyetli ödemede bulunmasının (BK. md. 165) önüne geçmektir. Rehinden haberdar olmayan şirketin rehin verene iyi niyetli olarak rehnin kapsamına giren ödemelerde bulunması halinde, rehin teminatı bu oranda azalacaktır.⁵³ Konuya anonim şirket hisse senetlerinin rehni açısından yaklaşıldığında şirketin bilgilendirilmesi, rehin verene kar payı yahut tasfiye payı gibi ödemelerde bulunulmasının önüne geçmek açısından faydalı olacaktır.⁵⁴

⁵⁰ Pulaşlı, s.170; Aytaç, s.114; Tekinalp, esas sözleşmede yer alacak böyle bir hükmün tarafları bağlayacağını başka bir deyişle esas sözleşmede bu yönde bir hüküm olsa dahi iyiniyetli rehinli alacaklının korunacağını ifade etmektedir (Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), s.634).

⁵¹ Düzenlemede "üçüncü kişi borçlu" ifadesi kullanılmak suretiyle, alacaklar üzerine rehin kurulması esas alınmış olup, maddenin diğer haklar üzerinde rehni öngörmeden, sadece alacaklar üzerinde rehin kurulmasını esas alması bir eksikliklerdir. Diğer hakların rehninde de, yani borçlu bir üçüncü kişi bulunmadığı hallerde de gerektiği takdirde ilgili üçüncü kişiye bildirim yapılabilecektir. Çünkü düzenleme ile güdülen amaç üçüncü kişinin rehin hususunda bilgilendirmesi ve bu şekilde daha sonra ileri sürmesi muhtemel iyi niyet defilerinin engellenmesidir.

⁵² Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), s.636; Aytaç, s.115; DOMANIÇ Hayri, Anonim Şirketler Hukuku ve Uygulaması, TTK Şerhi-II, İstanbul 1988, s. 1357; Sirmen, s.34

⁵³ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), s.636; Domaniç, s.1357

⁵⁴ Göksoy, s.90

İKİNCİ BÖLÜM

ANONİM ŞİRKET HİSSE SENETLERİ ÜZERİNDE KURULAN REHNİN KAPSAMI

2.1 Rehin Suretiyle Sağlanan Teminatın Kapsamı

2.1.1 Genel Olarak

Teslim şartlı taşınır rehninin teminat altına alınan alacak yönünden kapsamını düzenleyen MK. md. 860 hükmü, alacak rehininde⁵⁵ ve dolayısıyla hisse senetlerinin rehininde de uygulanacaktır. MK'nın 860'ıncı maddesine göre rehin, alacaklıya ana alacak, sözleşme ve gecikme faizleri ile takip ve yargılama giderlerini temin eder. Bununla birlikte anılan hüküm emredici olmayıp, tarafların sözleşmeyle rehin teminatının alacak yönünden kapsamını genişletmesi yahut sınırlandırması mümkündür.⁵⁶

2.1.2 Ana Alacak

Ana alacak sözleşmede teminata bağlanması öngörülen alacağın kendisidir. Bu genellikle bir para alacağı olmakla birlikte, verme, yapma yahut yapmama gibi bir edim de borç konusu olabilir. Borcun yerine getirilmemesi durumunda öngörülmüş olan cezai şart ile sözleşme konusu olan edimin rehinle temin edildiği hallerde edimin BK. md. 96 vd. hükümleri uyarınca ifa edilmemesi durumunda tazminat alacağı da bu kapsamda değerlendirilmektedir.⁵⁷

2.1.3 Sözleşme ve Gecikme Faizleri

MK. md. 790, gayrimenkul rehininde faiz için belirli bir sınırlama öngörmüşken, menkul rehininde kanunun açık hükmü uyarınca paraya çevirme anına kadar işleyecek sözleşme faizleri teminat kapsamındadır.

MK. md. 860 hükmü gereği rehin, gecikme faizlerini de temin eder. Gecikme faizleri teminat kapsamında olmakla birlikte, taraflarca aksi kararlaştırılmış olmadıkça cezai şarttan ve temerrüt faizi ile karşılanmayan munzam zarardan (BK. md. 105) doğan alacaklar rehinle temin edilmiş sayılmazlar.⁵⁸

⁵⁵ Sirmen, s.69

⁵⁶ Köprülü/Kaneti, s.471,

⁵⁷ Gürsoy/Eren/Cansel, s.1106; Cansel, s.156; Oğuzman/Seliçi, s.772; Köprülü/Kaneti, s.471; Sirmen, s.69

⁵⁸ Tekinay, s.139

2.1.4 Takip ve Yargılama Giderleri

İİK md. 59 uyarınca takip masrafları borçluya aittir. MK'nın 860'ıncı maddesinde takip ve yargılama giderlerinin de rehinli mal ile temin edildiğini hükme bağlamıştır. Payın cebri icra yolu ile değil de, serbest pazarlık yolu ile paraya çevrilmesi halinde ise, serbest pazarlık yoluyla satış cebri icranın yerine geçeceğinden, satış masraflarının da kıyasen teminat kapsamında olması gerekmektedir.⁵⁹

2.2 Rehin Hisse Senedi Bakımından Kapsamı

2.2.1 Genel Olarak

Hamiline yazılı senetlerin rehninde oy hakkının malike ait olduğunu düzenleyen TTK. md. 360 hükmü dışında, rehnedilen hisse senetlerinden doğan hakların kime ait olacağı, yahut bu hakların kim tarafından kullanılacağı konusunda mevzuatta açık bir hüküm bulunmamaktadır. Çalışmanın bu bölümünde rehnedilmiş olan hisse senetlerinden doğan hakların nitelikleri gözönüne alınarak genel hükümlerden hareketle bu hakların kime ait olacağı yahut kim tarafından kullanılacağı hususlarında çözüm üretilmeye çalışılacaktır.

2.2.2 Mal Varlığına İlişkin Haklar Bakımından Kapsamı

2.2.2.1 Kar Payı Hakkı

Alacak ve diğer hakların rehninde alacaklının hakkının kapsamını düzenleyen MK. md. 873 hükmüne göre, *"Faiz getiren yahut temettü hissesi gibi muayyen zamanlarda gelir hasil eden alacaklar üzerindeki rehin, hilafına mukavele olmadıkça vadeleri evvelce hulul etmiş olanlara sari olmayıp ondan sonra verilecek şeylere şamil olur. Alacağın bu tefferruatı ayrı senetlere merbut ise, hilafına mukavele olmadıkça ve kanuna muvafık surette ayrıca rehnedilmedikçe; asıl rehinde dahi olmazlar"*

Maddede hakkın senede bağlanmış olup olmamasına göre iki ayrı düzenleme öngörülmüştür. Hemen belirtelim ki, hisse senetleri kar payı ve rüçhen hakkı kuponları ile birlikte bastırılacağından, kar payının senede bağlanmadığı durumlar ancak hisse senedinin bastırılmadığı hallerde, yani paylar üzerinde kurulan rehinde söz konusu olacaktır.

⁵⁹ Göksoy, s.227

Kar paylarının ayrı kuponlara bağlandığı, bir başka deyişle hisse senedi bastırıldığı haller için düzenleme oldukça açıktır. MK. md. 873 hükmüne göre alacağın teferruatı ayrı senetlere bağlanmış ise, anılan senetler kanuna uygun olarak rehnedilmedikçe rehin kapsamında yer almayacaklardır. Hamiline yazılı senet niteliğindeki kuponlar hisse senedinden ayrılmadıkça, senedin rehin kurmak amacıyla teslim edilmesiyle ana alacakla birlikte rehnedilmiş olur. Ancak ana senetten koparılmış kuponlar, üzerlerinde ayrıca usulüne uygun şekilde rehin kurulmadıkça teminat kapsamı dışında kalır.⁶⁰

Kar payı kuponlarının ayrı bir senede bağlanmadığı durumlarda, yani payların rehninde konu tartışmalıdır. Kanunda yer alan "Vadeleri evvelce hülul etmiş olanlara sari olmayıp ondan sonra verilecek şeylere şamil olur." hükmünde yer alan "evvelce" ve "ondan sonra" ifadeleri ile kastedilenin "rehnin kurulması" mı yoksa "paraya çevrildiği dönem" mi olduğu hususunda açıklık bulunmamaktadır. Konu kar payları açısından değerlendirildiğinde, kar payının rehnin kurulmuş olduğu dönemde mi, yoksa paraya çevrildiği dönemde mi doğmuş olması gerektiği açık değildir.

Doktrinde bir kısım yazarlar⁶¹ teminat kapsamına rehnin paraya çevrilme aşamasında muaccel olmamış hakların gireceğini, rehnin kurulma anı ile paraya çevrilmesi anı arasında muaccel olmuş edimlerin bağımsız bir hak halini alacağını ve bu sebeple teminat kapsamının dışına çıkacağını ifade etmektedirler. Bu görüşe göre rehin kapsamına rehnin paraya çevrilmesinden sonra doğan haklar girecektir. Ancak hemen belirtelim ki rehnin paraya çevrilmesinden sonra doğacak olan haklar rehinli malı satın alan yeni malike ait olacaktır. Bir başka deyişle paraya çevrilmeden önceki haklar rehinden bağımsız olarak borçluya, paraya çevirmeden sonraki haklar ise payı alan 3. kişiye ait olacağından, bu yorum esas alındığında rehin kapsamına giren bir kar payından söz etmek mümkün olmamaktadır. Yani bu yönde bir yorum maddenin uygulanabilirliğini ortadan kaldırmaktadır.

Maddede geçen "evvel" ve "ondan sonra" ifadeleri ile "rehnin kurulması"nın kastedilmekte olup, ifadelerin bu şekilde yorumlanması gerekmektedir.⁶² Rehnin

⁶⁰ Sirmen, s.72; Köprülü/Kaneti s.459

⁶¹ Köprülü/Kaneti, s.458; Sirmen, s.71; Göksoy, s.232

⁶² Aytaç, s.116; TURANBOY Asuman, Varakası Kıymetli Evrak, Ankara 1998, s.155

kurulmasından önce muaccel olan hak, senetten bağımsız bir alacak hakkı olacağından ve rehin konusu senet ile irtibatı rehin kurulmasından önce kesilmiş olacağından, kullanılmış olsun yahut olmasın, bir başka deyişle tahsil edilmiş olsun yahut olmasın rehin kurulmasından önce doğmuş olan kar paylarının malike ait olacağı hususunda tartışma yoktur.

Rehin kurulmasından önce muaccel olan kar payları malike ait olacaktır. Ancak rehin kurulmasından paraya çevrilme aşaması tamamlanıncaya kadar muaccel olacak kar payları rehin teminatı içerisinde yer almalıdır. Bu tür bir çözüm alacaklı menfaatlerini dikkate alması nedeniyle rehin amacıyla da paralellik teşkil edecektir.

Maddede anılan kuralların "hilafına mukavele olmadıkça" geçerli olacağı, bir başka deyişle bu kuralların aksine sözleşme yapılabileceği düzenlenmiştir. Bu çerçevede konunun yapılacak rehin sözleşmesi yahut ayrı bir sözleşme ile açıklığa kavuşturulması, muhtemel ihtilafları önlemek açısından yerinde olacaktır.

2.2.2.2 Yeni Pay Alma Hakkı

Bu konu, büyük şirketlerden birisinin başka bir şirkette olan paylarını yabancı bir şirkete rehin vermesi ve ardından hisse senetleri rehin olarak verilen şirketin yaptığı sermaye artırımına katılmaması ve bu şekilde şirket sermayesindeki payının ve dolayısıyla rehin teminatının azalması nedeniyle basında da uzunca süre yer almıştır.

İncelemeye geçmeden önce anlaşılmasını kolaylaştırmak ve önemini vurgulamak açısından konuyu bir örnekle açıklamak uygun olacaktır. Piyasa değeri 10.000 TL olan bir milyon adet hisse senedinin rehneldiğini varsayalım. Görüldüğü üzere rehin teminatı 10 milyar (10.000 * 1.000.000) TL'dir. Rüçhan hakkının uygulamada sıkça karşılaşıldığı gibi nominal değerden kullanılması, payın gerçek değerinin ise nominal değer üzerinde olması, daha doğru bir ifadeyle yeni payların ihraç değerinin gerçek değerinin altında olması halinde her bir payın değerinde azalma olacaktır. Bu durumda rehinli senetler üzerinde rüçhan hakkının kullanılmaması halinde rehinli alacaklının teminatı eksilecektir. Şirket sermayesinin nominal değerden bedelli olarak iki katına çıkarıldığını var saydığımızda, her bir hisse senedinin değeri 5.500 ((10.000 + 1.000)/2) TL.'ye

düŖecektir.⁶³ Görüldüğü üzere 10 milyar TL olan teminat kapsamı, senetlerin değerindeki deęiŖmeye bağlı olarak 5.5 milyar TL'ye düŖmüŖtür. Sermaye artırım oranının daha fazla olması halinde her bir senedin değerinin artırım öncesi değerinden çok daha fazla düŖeceęi açıktır.

Ŗirket ortağının yeni pay alma hakkını düzenleyen TTK md. 394 hükmüne göre, *"Umumi heyetin esas sermayenin artırılmasına müteallik kararında aksine Ŗart olmadıkça pay sahiplerinden her biri yeni hisse senetlerinden Ŗirket sermayesindeki payı ile mütenasip miktarını alabilir."*

Kanun hükmü uyarınca esas sermayenin artırılması sırasında yeni payları katılma paylarının esas sermayeye oranı nisbetinde öncelikle alma (rüçhan) hakkına sahiptirler. Bu hak, payın maliki tarafından kullanılır.⁶⁴ Bununla birlikte rüçhan hakkı pay sahibinin artırılan sermayeye katılıp ortaklıktaki mevcut durumunu koruyabilmesini teminen tanınmış bir imkan olup, düzenleme bu hakkın kullanılması yönünde pay sahibine bir yükümlülük getirmez.⁶⁵

Doktrinde⁶⁶ genel olarak pay üzerinde rehin hakkı bulunması durumunda, yeni pay alma hakkının kullanma yetkisinin rehin alacaklısına değil, pay sahibine ait olduğu kabul edilmiştir. Yargıtay 11. H.D. de 3.6.1994 tarih ve E.2551, K.4617 sayılı yeni bir kararı ile konuya açıklık getirmiş ve kararında yeni pay alma hakkının payın semeresi değil, kök paya ait olduğunu ve hakkın kök hakkının genişletilmesi niteliğinde olduğunu

⁶³ Örnek, konuya açıklık getirilmesi amacıyla verilmiş olup, senetlerin sermaye artırımından sonraki değerleri belirlenirken başka diğer etkenlerin de dikkate alınacağı aşık olup, bu konu çalışmamızın kapsamını fazlasıyla aşması nedeniyle örnekte bu etkenler ihmal edilmiştir. Borsada hisse senedi işlem gören ortaklıkların sermaye artırımında karşılaşılan durumlar ve bölünmelerde fiyat tespiti hususunda geniş bilgi için bkz. Sermaye Piyasası ve Borsa Temel Bilgiler Kılavuzu, İstanbul Menkul Kıymetler Borsası Yayınları, İstanbul 2000, s.322

⁶⁴Tekinalp (Poroy /Çamoğlu), s.713; Turanboy, s.156; Bu hak kural olarak pay sahiplerine ait olmakla birlikte, intifa senedi, katılma intifa senedi, hisse senedi ile deęiŖtirilebilir tahvil senedi sahipleri ile genel kurul kararı ile yeni pay alma hakkı tanınan diğer üçüncü kişilerin de bu hakka sahip olmaları mümkündür. Geniş bilgi için bkz. YILDIZ Ŗükrü, Anonim Ortaklıkta Yeni Pay Alma Hakkı, İstanbul 1996, s. 85 vd.; AYTAÇ Zühtü, Anonim Ortaklıkta Rüçhan Hakkı,Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu, s.309

⁶⁵Aytaç, Rüçhan Hakkı, s.307

⁶⁶ STEİGER Fritz von, Anonim Ŗirket Hisse Senedi Üzerinde İntifa Hakkı Bulunması Veya Bunların Rehnedilmiş Olması Halinde Yeni Hisse Senedi Alma Hakkına İliŖkin Sorunlar, Çev. İrfan YAZMAN, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, C.7, 1973-74, s.694; MOROğLU Erdoğan, Anonim Ortaklıkta Esas Sermaye Artırımı, Ankara 1972, s.120; AKÜNAL Teoman, Anonim Ortaklıkta Pay Sahibinin Yeni Pay Alma Hakkı" Mukayeseli Hukuk AraŖtırmaları Dergisi, C.3, 1969, S.5, s.277; Aytaç, s.117; Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), s.602; Yıldız, s.173; Göksoy, s.251; Domaniç, s.1026

ve bu nedenle rüçhan hakkının pay üzerinde intifa yahut rehin hakkı olan tarafından değil, kök payın maliki tarafından kullanılacağını açıkça ifade etmiştir.⁶⁷

Bu hakkın rehinli alacaklıya değil, malike ait olduğu ve rüçhan hakkına ilişkin TTK hükmünün hakkın kullanımı yönünde bir zorlama getirmediği tartışmasızdır. Tartışılması gereken husus ise, rüçhan hakkının kullanılması halinde, yeni payların rehin güvencesi altında yer alıp almayacağıdır. Doktrinde bir kısım yazarlar⁶⁸ rehin hakkının yeni paylar üzerinde genişleyeceğini ileri sürerken, bir kısım yazarlar⁶⁹ ise rehinin yeni paylar üzerinde devam etmeyeceğini savunmaktadır.

Yeni payları ne MK. md. 873 kapsamında faiz yahut temettü gibi muayyen zamanlı gelir ne de rehin konusu şey üzerine kaim olan değer (sürrogat) olarak nitelenebilir. Bu nedenle MK. md. 722 ve 873 hükümleri bu konuda uygulanamayacaktır.⁷⁰

Teminatın eksilmesinden dolayı rehinli alacaklının uğramış olduğu zarara ilişkin olarak gayrimenkul rehnine ilişkin MK. md. 781 ve 782 hükümlerinin kıyasen uygulanması mümkündür. Anılan maddelerde gayrimenkul rehninde merhunun değerinin düşmesi halinde borçlunun ek teminat vermesi yükümlülüğü düzenlenmiştir. Ancak MK. md. 781 ek teminat yükümlülüğünü değer kaybını malikin kusuru haline bağlamaktadır. Sermaye artırımına katılmak bir yükümlülük değil, hak olduğundan artırım neticesi payların bedelinin düşmesinde pay sahibinin kusurunun olduğunu söylemek mümkün değildir. MK'nın 782'inci maddesinde ise kusur aranmamakla birlikte, malikin değer kaybı nedeniyle bir tazminata hak kazandığı hallerde bu tazminat ile orantılı olarak ek teminat yükümlülüğü öngörülmektedir. Hisse senetlerinin değer yitirmesi kural olarak pay sahibinin kusurundan kaynaklanmayacağından yahut değer kaybı halinde malik lehine bir tazminata hükmedilemeyeceğinden anılan maddelerin konuya uygulanmasının mümkün olduğu haller çok sınırlı olacaktır. Bu nedenle söz

⁶⁷ ERİŞ Gönen, Anonim Şirketler Hukuku, Ankara 1995, s.594

⁶⁸ Moroğlu, eski pay üzerindeki rehinin yeni paylara da sirayet edeceğini belirtmiş ve buna gerekçe olarak yeni pay alma hakkının eski payın bir genişlemesi, bir parçası olduğunu ileri sürmüştür (Moroğlu, s.120); Aytaç ise gerekçe göstermemekle birlikte yeni paylar üzerinde rehinin devam etmesi gerektiğini ifade etmiştir (Aytaç, s.117).

⁶⁹ Steiger, s.696; Yıldız, s.174; Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), s.716

⁷⁰ Göksoy, s.264

konusu maddelerin uygulanması pratik açıdan imkansız gözükmektedir.⁷¹ Bununla birlikte pay sahibinin rehne konu senetler üzerinde manipülasyon yapması gibi kusurlu olduğu durumlarda, şartların oluşması halinde anılan maddelerin uygulanması mümkün olacaktır.

Konuya ilişkin açık bir hüküm bulunmaması ve konunun ihtilafı olması nedeniyle rehlin kapsamı açısından yeni pay alma hakkına ilişkin olarak, yani bu hakkın kullanılıp kullanılmayacağı ve yeni payların rehin kapsamında olup olmayacağı hususunda sözleşmeye hüküm konulması faydalı olacaktır. Bu şekilde anılan tartışmalara girilmesine gerek kalmayacak ve muhtemel ihtilaflar önlenmiş olacaktır.

Tartışılması gereken bir diğer husus ise senetlerin yeni pay alma hakkını kullanmak üzere malike iadesinin gerekip gerekmediğidir. Doktrinde hukuki dayanağı ve işleyişi tartışılmamakla birlikte, rehinli alacaklının pay sahibinin yeni pay alma hakkını kullanmasına imkan tanınması gerektiği kabul edilmektedir.⁷² Yeni pay alma hakkının kupona bağlandığı ve bu kuponun rehinli alacaklının elinde bulunduğu hallerde ve kupona bağlanmamış olması halinde hamiline yazılı senetlerin alacaklının elinde olması halinde pay sahibi yeni pay alma hakkını kullanamayacak, hakkı kullanabilmesi için senetleri rehin alandan teslim alması gerekecektir. Rehin alan, senetleri pay sahibine teslim etmesi halinde senetlerin zilyetliğini kaybedecek ve bu durumda da MK. md. 857 hükmü uyarınca senet pay sahibinin zilyetliğinde kaldığı sürece rehin hükümleri askıda kalacaktır.⁷³ Askı hali devam ettiği müddetçe rehlin paraya çevrilmesi istenemeyeceğinden, rehinli alacaklı senetleri geri almakta zorluk yaşayabilecektir. Öte yandan MK. md. 858 hükmüne göre rehinli alacaklı alacağı ödenmedikçe rehin konusu şeyi kısmen ya da tamamen iade etmekle yükümlü tutulamaz. Anılan nedenlerle rehinli alacaklı yeni pay alma hakkını kullanması için senetleri pay sahibine vermek zorunda değildir.⁷⁴ Ancak hemen belirtelim ki, pay sahibinin yeni pay hakkını kullanmak üzere hisse senetlerini rehinli alacaklıdan alması karşılığında alacaklıya aynı değerde başka bir

⁷¹ Göksoy, s.265; Göksoy, sermaye artırımı nedeniyle teminatı azalan rehinli alacaklının, teminatın tamamlanması talebinin MK md. 2 hükmüne dayandırabileceğini ifade etmekte olup, teminat eksilmesinde hakkın kullanımı yahut borcun ifasında borçlunun iyi niyetli olmayan bir davranışından söz edilemeyeceğinden konunun MK. md. 2 ile çözülemeyeceğini düşünmekteyim.

⁷² Yıldız, s.173; Moroğlu, s.120; Steiger, s.696; Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), s.602

⁷³ Rehinli malın zilyetliğinin kaybı ve rehin hakkının askıya alındığı haller için bkz. Kuntalp, s.12

⁷⁴ Göksoy, s.253

teminat vermesi halinde, alacaklının hisse senetlerini iade etmemesi MK. md. 2 hükmüne aykırılık teşkil edecektir. Takasbankta saklanan hissese senetleri için, bu işlev kupon ve senetlerin vasıtasız zilyedi olan Takasbank tarafından yerine getirileceğinden söz konusu hakkın kullanımı için senetlerin pay sahibine devri söz konusu olmayacaktır.

2.2.2.3 Bedelsiz Payları Edinme Hakkı

Rehinli paylardan doğan bedelsiz payları edinme hakkı rehinli alacaklıya değil, pay sahibine aittir.⁷⁵ Bir başka deyişle bedelsiz olarak verilen yeni payların mülkiyeti malike ait olacaktır. Çünkü bu hak paydan kaynaklanan, pay sahibi olduğu sürece yararlanılabilecek bir haktır.⁷⁶ Bedelsiz payların pay sahibine ait olduğu hususunda bir tartışma bulunmamaktadır.

Bu konuda tartışılması gereken en büyük konu rehnin bedelsiz payları da kapsayıp kapsamıyacağıdır. Doktrinde rehin hakkının bedelsiz payları kendiliğinden kapsayacağı genel olarak kabul edilmektedir.⁷⁷

Bedelsiz payın kaynağı kural olarak yedek akçelerdir. Rehnedilmiş olan senetler esasen şirket nezdindeki yedek akçelerin de değerini bünyesinde barındırmaktadır. Yeni pay alma hakkına ilişkin bölümde yaptığımız açıklamalar çerçevesinde, mevcut yedeklerin mevcut senetlere oranı düşeceğinden, her bir senedin değerinde de düşme olacaktır. Ancak yedek akçelerin sermayeye eklenmesi halinde yeni çıkarılan senetler kaynağını yedek akçelerden aldığından, sermaye artırımından sonra yedek akçelerin büründüğü şekil olan yeni senetlerin, eski senetlerle birlikte rehne dahil olması gerekmektedir.

Bedelsiz hisse senetlerinin kaynağı kural olarak yedekler olmakla birlikte, Kurulumuzun Seri:IV, No:1 Tebliğinin md. 7 hükmü uyarınca hisse senetleri Borsada

⁷⁵ Yıldız, s.222; Moroğlu, s.191; Steiger, s.695,

⁷⁶ YURTMAN (DEMİR) Nevin, Anonim Ortaklıklar ve Vergi Hukuku Yönünden İç Kaynaklardan Sermaye Artırımı, İstanbul 1997, s.149

⁷⁷BAHTİYAR Mehmet, Anonim Ortaklıkta Kayıtlı Sermaye Sistemi ve Sermaye Artırımı, İstanbul 1996, s.145; Yurtman, s.149; Göksoy, s.272; Yıldız, s.222; Aytaç, s.117; Steiger, s.697; Moroğlu, s.191; Tekinalp, kitabın N.1122 bölümünde yeni pay alma hakkının kupona bağlanıp bağlanamayacağını incelemiş ve ardından yeni pay alma hakkının rehne dahil edilemeyeceğini ifade etmiştir. Bu ifadeden hemen sonra bedelsiz hisse senetleri için de aynı kuralın geçerli olduğunu belirtmiştir. "Aynı kural" ifadesinden kastedilenin ilk bakışta bedelsiz senetlerin de rehne dahil olmadığı anlaşılıyor ise de, yazarın kastının hakkın kuponlara bağlanmasına ilişkin bölüme atıf yapmak olduğu düşünülmektedir. Kaldı ki kitabın N.931'inci bölümündeki açık ifade de bunu doğrulamaktadır.

işlem gören şirketler birinci temettüü hisse senedi biçiminde dağıtabilirler. Bu durumda, kar payı yerine verilen bedelsiz hisse senetleri kar payının yerine geçen değerler olduğundan, bir başka deyişle bunların kaynağı kar payı olduğundan, hisse senedi olarak dağıtılan temettüler için kar payının tabi olduğu usul ve esaslar geçerli olmalıdır.

Bedelsiz hisse senetlerinin rehin kapsamında olduğu hususu bedelli senetler yahut kar payına göre daha açık olmakla birlikte, bu hususa da sözleşmede yer verilmesi muhtemel ihtilafların önüne geçmek açısından uygun olacaktır.

Öte yandan, rehinli alacaklının hisse senetlerini pay sahibine verme yükümlülüğü hususunda, yeni pay alma hakkının kullanımına ilişkin olarak aynı konuda yaptığımız açıklamalar burada da geçerli olacaktır.

2.2.2.4 Tasfiye Payı Hakkı

TTK md. 455/I hükmü uyarınca şirketin infisahı halinde her pay sahibi, esas mukavelede başka bir hüküm olmadığı takdirde, tasfiye neticesine payı nispetinde iştirak hakkına sahiptir. Bu hak tasfiye payı hakkı olarak nitelendirilmektedir.⁷⁸

Tasfiye hakkı infisahla sona eren pay sahipliğinin yerine geçmektedir. Menkul rehninde, hak konusu şey yerine kaim olan değerler (sürrogat) üzerinde rehin hakkının devam edeceğine ilişkin bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu konuda intifa hakkına ilişkin MK. md. 722 hükmünün kıyasen uygulanması gerekecektir. Anılan madde hükmüne göre, *"...intifa hakkı, sigorta ve ammenin menfaati için istimlak gibi hallerde; hakkın taalluk ettiği şeyin makamına kaim olan bedele intikal eder"* Konuya ilişkin kanun boşluğu MK. md. 722 kıyasen uygulanmak suretiyle giderilmeli ve pay üzerinde kurulmuş olan rehnin tasfiye payı hakkı üzerinde devam edeceği kabul edilmelidir.⁷⁹

2.2.2.3 Hazırlık Devresi Faizi

TTK. md. 471 hükmüne göre, işletmenin tam bir şekilde faaliyete başlamasına kadar geçecek olan hazırlık devresi için pay sahiplerine, tesisat hesabına geçirilmek üzere muayyen bir faiz ödenmesi esas mukavelede şart kılınabilir. Şirkete konulan para

⁷⁸ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), s.504

⁷⁹ Göksoy, s.243; Aytaç, konuya ilişkin olarak tasfiye artığından düşen payın hisse senedi üzerindeki rehin hakkının bir uzantısı olduğu gerekçesiyle tasfiye payı hakkının da rehin teminatına dahil olacağını ifade etmiştir (Aytaç, s.116); Öte yandan Von Tuhr, rehin konusu şeyin haksız fiil sonucu tahrip edilmesi sonucunda, rehnin malikin haksız fiilden doğan alacağı üzerinde devam edeceğini belirtmek suretiyle, dolaylı da olsa rehnin sürrogatlar üzerinde devam edeceği sonucuna ulaşmıştır (TUHR, Andreas von, Borçlar Hukuku, Çev. Cevat EDEGE, Ankara, 1983, s.385)

ödünç değil, sermaye yatırımı olarak, sona erinceye kadar şirkete tahsis edilmiş olduğundan, gerçek anlamda faiz değil kar dağıtımı kararından sonra oluşan kar alacağı gibi bir alacak hakkıdır.⁸⁰ Hazırlık dönemi faizi, faiz ya da kar payı gibi dönemsel bir edim niteliğinde olmamasına rağmen, ekonomik açıdan kar payının yerini tuttuğundan, kar payı ile aynı hukuki rejime tabi tutularak MK. md. 873 hükmü burada da uygulanmalıdır.⁸¹

2.2.2.6 Tesislerden Faydalanma Hakkı,

Bu hak kanunda düzenlenmemiş olmakla birlikte, esas sözleşme ile pay sahipleri için tesislerden faydalanma hakkı öngörülmesi mümkündür.⁸²

Bu hak pay sahipliği sıfatından kaynaklanmakta olup, ortaklık tarafından pay sahibinin şahsına verilmiştir. Ayrıca, ortağın hak üzerinde tek başına tasarruf etme yetkisi bulunmadığından rehin sözleşmesinde bu yönde bir hüküm olsa dahi bu sözleşme şirketi bağlamayacaktır. Kaldı ki rehinin asıl amacı rehin konusu malı paraya çevirip alacağı temin etmektir. Netice olarak söz konusu hakkın, pay sahipliği sıfatı taşımayan rehinli alacaklı tarafından kullanılması mümkün değildir.⁸³

2.2.3 Yönetime İlişkin Haklar Bakımından Kapsamı

2.2.3.1 Oy Hakkı

Daha önce de belirtildiği üzere rehnedilen hisse senetlerinden doğan hakların kime ait olacağı yahut kim tarafından kullanılacağı konusunda mevzuatta yer alan tek düzenleme oy hakkına ilişkindir.

TTK. md. 360/III hükmüne göre "*Hamile yazılı hissesenetleri rehin veya tevdi edilmiş yahut ariyet olarak başka bir kimseye bırakılmış olduğu taktirde malik ve zilyet arasındaki münasebetlerde rey hakkının kullanılması bakımından aşağıdaki hükümler caridir: 1.Rey hakkı malike aittir.....*" Maddede yer alan hüküm esasen hamiline yazılı senetler için öngörülmüş olup, bu şekilde bir ayrıma gidilmesi ihtilafa yol açabilecek mahiyettedir. Ancak konuya ilişkin bir diğer düzenleme ise MK'da yer almaktadır. MK. md. 874 hükmüne göre "*Bir şirketin merhun hisse senetlerini şirketin heyeti*

⁸⁰Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), s.514

⁸¹ Göksoy, s.247

⁸² Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), s.512

⁸³ Aytaç, s.116

umumiyesinde mürtehin temsil etmeyip, o senedin sahibi temsil eder."Görüldüğü üzere MK'da yer alan düzenlemede hamiline yahut nama ayrımı yapılmadan oy hakkının malike ait olduğu hususuna açıkca yer verilmiştir.⁸⁴

Senede bağlanmamış paylar ile nama yazılı senetlerde oy hakkı pay defterinde kayıtlı pay sahibi tarafından kullanılacaktır. Hamiline yazılı hisse senetleri sahipleri ise oy haklarını kullanabilmek için hisse senetlerini yahut bunlara malik (mutasarruf) olduklarını gösteren belgeyi toplantı gününden bir hafta önce şirkete tevdi mecburdurlar. Hisse senetlerinin oy hakkını kullanmak üzere alacaklıya geri verilmesine ilişkin olarak, yukarıda yeni pay alma hakkına ilişkin bölümde aynı konuda yaptığımız açıklamalar burada da geçerli olacaktır.

Oy hakkında, hisse senetlerinin şirkete tevdi yanında, bunlara malik olduğunu gösteren belgenin sunulması da yeterli görülmüştür. Takasbankın vereceği belgenin bu kapsamda değerlendirilmesi mümkündür.⁸⁵ Tekinalp⁸⁶ ve Dağ⁸⁷ bu belgelere örnek olarak mahkeme ve icra dairesi kararları, rehin, vedia ve ariyet senetleri veya bunlara ait senetlerin teslimünü belirten makbuzlar ile hisse senetleri yerine çıkarılan ilmuhaberleri vermiştir. Mahkeme ve icra daireleri tarafından verilen karar ve belgelerin bu kapsamda değerlendirilmesi isabetlidir. Burada tartışılması gereken asıl nokta rehin, vedia ve ariyet senetleri veya bunlara ait senetlerin teslimünü belirten makbuzların oy kullanımı için yeterli olup olmayacağıdır. Anılan yazarların görüşüne göre, malik rehne (yahut ariyet veya vedia) ilişkin sözleşmeyi veya rehin alandan alacağı "*şu miktarda senedi (X) şahsından rehin nedeniyle teslim aldım*" mahiyetindeki bir belgeyi şirkete sunmak suretiyle oy hakkını kullanabilecektir. Kurulumuzun Seri:IV, No:8 Tebliğinin

⁸⁴Yargıtay 11. H.D. 7.3.1996 tarih ve E.95/6475, K.96/1468 sayılı kararında (Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, C.18, S.3, s.134) hapis hakkına konu paylardan doğan hakların pay sahibine değil, hapis hakkı sahibine ait olması gerektiği yönünde bir karar vermiş olup, hapis hakkı (hapis hakkı için bkz. bölüm, 3.1.3) niteliği itibarıyla kanuni bir rehin hakkı olduğundan, karar haklı olarak doktrinde (Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), s.532; ÇEKER Mustafa, Anonim Ortaklık Payı Üzerinde Hapis Hakkı Bulunması Halinde Oy Hakkı Kime Ait Olacaktır, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, 1996, C.XVIII, S.4, s.163) eleştirilmiştir.

⁸⁵ DAĞ Üner, Hamiline Yazılı Hisse Senetlerinde Genel Kurula İştirakin ve Oy Hakkını Kullanmanın Bir Şartı Olarak Tevdi Mükellefiyeti, Reha Poroya Armağan, İstanbul 1995, s.95; Turanboy, s.155; Seri:IV, No:22 Tebliğinin 11/III maddesinde de, sermaye piyasası araçlarının fiziken bastırılmaksızın kaydi değer halinde işlem görmesi açısından genel kurula katılma dahil yönetsel hakların paya mutasarruf bulunduğu dair Takasbankça verilecek belgenin ibrazı ile söz konusu olacağı düzenlenmiştir.

⁸⁶ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), s.530

⁸⁷ Dağ (Tevdi Mükellefiyeti), s.95

vekaleten oy kullanmaya ilişkin bölümlerinde vekalet belirli bir şekle bağlanmış ve noter onayına tabi tutulmuştur. Adi bir senedi, hisse senedine malik olduğunu gösteren belge olarak nitelendirmek, vekaleten oy kullanmaya ilişkin Kurul düzenlemelerinin mantığı ile çelişecek ve bu düzenlemelerin dolanılmasına yol açacaktır. Bu çerçevede halka açık anonim ortaklıklar açısından, senetlere malik olduğuna ilişkin belgelerin mutlak surette resmi sıfatı bulunan kurumlar tarafından verilmiş olması yahut taraflarca hazırlanan sözleşmelerin noterce onaylanmış olması aranmalıdır.

Kanunda tevdi yeri olarak sadece şirket gösterilmiş olmakla birlikte, hisse senedinin bu amaca yönelik olarak notere tevdi de mümkün olmalıdır.⁸⁸ rehinli alacaklının senetleri rehin şerhi düşerek notere tevdi etmesi halinde senetler üzerindeki zilyetliği vasıtalı zilyetlik olarak devam edeceğinden, rehinin askıda kalması da söz konusu olmayacaktır. Senetlerin notere tevdi ve sonra noterden alınan belgelerin şirkete sunulması, rehinli senetlerden doğan oy hakkının kullanılması açısından bir çözüm olacaktır.

2.2.3.2 Diğer Haklar

Daha önce de ifade edildiği gibi rehinin asıl amacı rehin konusu malı paraya çevirip alacağı temin etmektir. Bu sebeple pay sahipliğinden kaynaklanan ve malvarlıksal yönü bulunmayan, bir başka deyişle yönetsel nitelikteki haklar olan genel kurula karşı iptal davası açma hakkı, genel kurula katılma, konuşma ve öneride bulunma hakkı ile bilgi alma, inceleme ve denetleme hakları rehinli alacaklı tarafından değil pay sahibi tarafından kullanılacaktır.⁸⁹

⁸⁸ Dağ (Tevdi Mükellefiyeti), s.96

⁸⁹ Tekinalp(Poroy/Çamoğlu), s.602; Göksoy, s.295 vd; Domanıç, iptal davası açmanın oy hakkının bir uzantısı olduğu gerekçesi ile bu hakkın oy hakkı gibi malike ait olacağını ifade etmiştir (Domanıç, s. 891); Moroğlu, rehinin sahibine sadece paraya çevirme yetkisi verdiği gerekçesi ile rehin hakkı sahibinin genel kurul kararlarının hükümsüzlüğünü ileri süremeyeceğini ifade etmektedir. (MOROĞLU Erdoğan, Anonim Ortaklıkta Genel Kurul Kararının Hükümsüzlüğü Ankara 2001, s.201); Kaya da aynı gerekçelerle rehin hakkı sahibinin şirketten bilgi alma hakkı bulunmadığını belirtmektedir. (KAYA Arslan, Anonim Ortaklıkta Pay Sahibinin Bilgi Alma Hakkı, Ankara 2001, s.158)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SERMAYE PİYASASI UYGULAMASINDA REHNE İLİŞKİN SORUNLAR

3.1 Aracı Kuruluşların Müşterileri ile İmzaladıkları Çerçeve Sözleşmeleri

3.1.1 Genel Olarak

Borsada işlem gören şirketlerin senetleri nama yazılı olsa dahi beyaz ciro ile devredilmiş olacaklarından, bu senetler hamiline yazılı senetlerin devri ve rehni hükümlerine tabi olacaktır. Daha öncede belirtildiği üzere aracı kuruluşların müşterileri ile yapmış olduğu çerçeve sözleşmelerinde yer alan rehne ilişkin hükümler rehin sözleşmesi yerine geçecektir.

Hamiline yazılı menkul kıymetlerin rehni için gerekli bir diğer şart ise zilyetliğin devridir. Borsada işlem gören senetler kural olarak Takasbankta saklanıyor olması nedeniyle, zilyetlik üçüncü kişi olan Takasbanktan aracı kuruluşa MK. md. 892'de düzenlenmiş olan zilyetliğin havalesi yoluyla geçirilmiş olacaktır. Zilyetliğin havalesinde rehne konu şeyi fiilen elinde bulunduranın rızası yahut rehnin ona bildiri gerekliliği olmayıp, bildirim sadece rehnin üçüncü kişi açısından hüküm ifade edebilmesi için gereklidir.⁹⁰ Bu çerçevede hisse senetlerinin rehnedilmiş olduğunun Takasbanka bildiri rehnin kurulması açısından gerekli değildir. Anılan nedenlerle, aracı kuruluşlar ile yatırımcılar arasında kurulan rehin sözleşmesinde zilyetliğin geçirilmesi, rehnin kurulması açısından bir problem teşkil etmemektedir. Ancak hemen belirtelim ki Takasbankta saklanmayan senetler açısından zilyetliğin uygun şekilde aracı kuruluşa geçirilmesi şarttır.

Çerçeve sözleşmelerinde yer alan rehne ilişkin hükümler genel olarak, *"müşterinin aracı kuruma karşı her ne sebeple olursa olsun doğmuş ve doğacak her türlü borcuna karşılık olarak aracı kurum (yahut şube veya acenta) nezdinde bulunan her türlü hisse senedi, hak ve alacaklarının aracı kuruma karşı rehinli olduğu ve aracı kurumun bunlar üzerinde hapis hakkı bulunduğu"* şeklindedir.

⁹⁰ Sirmen (Eşya Hukuku), s.64

3.1.2 Rehin Hükümleri Açısından Değerlendirme

Çerçeve sözleşmelerinde yer alan, anılan yöndeki hükmün her seyden önce rehnin muayyenliği (belirliliği) ilkesi çerçevesinde incelenmesi gerekmektedir. Bu ilke, üzerinde rehin kurulan eşyanın ve rehinle teminat altına alınan alacağın belirli yahut belirlenebilir olmasını öngörmektedir. Bu ilkenin iki yönünden birincisi rehin konusunun belirli olması, diğeri ise rehinle temin altına alınan alacağın belirli olmasıdır.

Rehnin konusunun belirli olması ilkesi uyarınca, yapılacak rehin sözleşmesinde, üzerinde rehin tesis edilmek istenen menkul kıymetin ferdan muayyenleştirilmesi gerekmektedir. Çerçeve sözleşmelerine konulacak ek bir liste ile rehnedilen menkul kıymetlerin ayrıntılı olarak gösterilmesi mümkündür. Söz konusu listede üzerlerinde rehin hakkı tesis edilen menkul kıymetlerin cins, adet, tertip, grup ve seri numaralarına ilişkin bilgilere yer verilmesi muayyenleştirmenin sağlanması açısından zorunludur. Doktrinde alacaklı ile rehin verenin rehin konusu olarak bir eşya birliğini belirleyebilecekleri ve özellikle bu eşya birliğine sonradan girecek yahut çıkacak taşınırlar üzerinde rehnin kurulabileceği kabul edilmektedir.⁹¹ Ancak bu durumda da rehnin kurulması için her bir eşya için gerekli olan devir yapılmalıdır.

Muayyenlik ilkesinin bir diğer yönü ise rehin ile teminat altına alınan alacağın belirli yahut belirlenebilir olmasıdır. Şarta bağlı ve mustakbel alacakların da rehinle teminat altına alınması mümkün olup, alacağın rehnin paraya çevrilmesi aşamasında mevcut olması yeterlidir.⁹² Bununla birlikte, bir alacaklı lehine borçlunun ileride doğabilecek bütün hak ve alacakları üzerinde rehin tesisi aşırı bağlılık yaratarak şahsiyet haklarına tecavüz teşkil edeceği gerekçesiyle doktrinde kabul edilmemektedir.⁹³

Rehnin sağlıklı olarak kurulup kurulmaması hususu rehin veren yatırımcının iflas etmesi yahut aleyhine icra takibinde bulunulması halinde kendini gösterecektir. Genel rehin ilkelerine aykırı olmaları nedeniyle çerçeve sözleşmelerinde yer alan rehne ilişkin söz konusu hükümlerin geçersiz olmaları gündeme gelecektir. Bu durumda rehne konu

⁹¹ Gürsoy/Eren/Cansel, s.1100 vd.

⁹² Kuntalp, s.18

⁹³ Karahacıoğlu/Doğrusöz/Altın, s.12

senetler için 3. bir kişi tarafından icra takibine girilmesi halinde 3. şahıs alacağını aracı kuruluştan önce temin edecektir.⁹⁴

Uygulamada sözleşmelerin anılan tipteki hükümlerin rehin hükümlerine uygun hale getirilmesi aracı kuruluşlardan istenilmekte ve bu şekilde aracı kuruluşlar ile yatırımcı arasındaki muhtemel ihtilaflar da önlenmiş olmaktadır.

3.1.3 Hapis Hakkı

Hapis hakkı (MK. md. 864 vd.), kanuni şartların gerçekleşmesi halinde alacaklıya zilyetliğinde bulunan ve iadesi gerekli olan borçluya ait menkul mallar ile kıymetli evrakı iade etmeyerek alacağının teminatı olarak alıkoyma ve paraya çevirme yetkisi veren kanuni bir rehin hakkıdır.⁹⁵ Hapis hakkı kanunen tanınmış bir hak olduğundan, bu hakkın kullanımı için tarafların anlaşmış olmasına gerek olmamakla birlikte, çerçeve sözleşmelerinde hapis hakkına ilişkin hükümlere de yer verilmektedir. Ancak hemen belirtelim ki borçlunun iflası yahut aleyhine icra takibinde bulunulması halinde rehinli alacaklı korunurken, aynı koruma hapis hakkında bulunmamaktadır. Bu nedenle rehin, alacaklı açısından daha güvenli bir yoldur. MK. md. 864 hükmü uyarınca, hakkın kullanımı için menkul eşyanın (yahut kıymetli evrak) borçlunun rızası ile alacaklının elinde olması, alacağın muaccel olması ve alacak ile üzerinde hapis hakkı kullanılan eşyanın irtibatlı olması gerekmektedir.

Yatırımcının tüm malları üzerinde değil, ancak borç ile irtibatlı bulunan malları üzerinde hapis hakkı kurulabilecektir. Doktrinde⁹⁶ yapılan ayırıma göre, alacağın hapsedilen eşyadan doğması, alacak ve zilyetliğin aynı hukuki ilişkiden doğması yahut alacak ve zilyetliğin aynı amaca yönelik hukuki ilişki demetinden doğması hallerinde irtibatın var olduğu kabul edilmektedir. Bu çerçevede aracı kuruluş, alım satım aracılık

⁹⁴ TEOMAN Ömer, Hisse Senetlerinin Rehni, Yaşayan Ticaret Hukuku, C.I, Kitap 7, 1995-1996; Bir aracı kurum, yatırımcı hesabında bulunan tüm menkul değerlerin aracı kurum lehine rehinli olduğu yönünde yatırımcısı ile bir sözleşme yapmış ve fakat anılan senetler üzerine 3. kişi tarafından haciz konulmuş ve olay yargıya intikal etmiştir. Teoman, Atilla ALTOP ile birlikte hazırladığı mütalaasında, hesapta bulunan tüm menkul kıymetler ile hesaba sonradan dahil olacak menkul kıymetlerin rehinli olduğu yönündeki bir hükmün muayyenlik ilkesine aykırı olduğunu ve muayyenlik ilkesi gözardı edilerek hazırlanmış olan rehin sözleşmesinin geçersiz olduğunu ve somuyt olayda aracı kurumun değil, haciz koyduran 3. kişinin menfaatlerinin gözetileceğini açıkça ifade etmiştir.

⁹⁵ Hapis hakkı hususunda geniş bilgi için bkz. CANSER Erol, Türk Hususi Hukukunda Hapis Hakkı, Ankara 1964; DEMİRER Sırrı Doğan, Hapis Hakkı, Adalet Dergisi 1986, C.77/I, s.9; İMRE Zahit, Hapis Hakkı Üzerinde Bir Tetkik, İstanbul 1953

⁹⁶ Cansel (Hapis Hakkı), s.62; İMRE, s.19; Köprülü/Kaneti, s.367

çerçeve sözleşmesine göre satın aldığı senetler üzerinde gerek senet bedeli, gerekse alım satım komisyonu için hapis hakkı kullanabilecektir. Ancak aralarında tabii irtibat bulunmadığından kira sözleşmesinden doğan bir alacak için alım satım çerçeve sözleşmesine istinaden alınan senetler üzerinde hapis hakkı kullanması söz konusu olmayacaktır.

Sözleşmelerde ayrıca, üzerinde rehin yahut hapis hakkı kurulan menkul kıymetlerin hiçbir ihbara ve ihtara gerek olmaksızın paraya çevrilebileceği ifade edilmekte olup, MK. md. 867 hükmü uyarınca hapis hakkına konu eşya ancak borçluya ihbarla paraya çevrilebileceğinden, bu tip hükümler de açıkca Kanuna aykırılık teşkil etmektedir. Uygulamada anılan tipteki hükümleri ihtiva eden sözleşmelerin rehne ilişkin bölümlerinin, rehin hükümlerine uygun hale getirilmesi aracı kuruluşlardan istenilmektedir.

Hapis hakkına paralel bir düzenleme İMKBY md. 39'da yer almakta olup, bu hükmü mevzuatta özel olarak düzenlenen bir hapis hakkı olarak nitelenmek mümkündür.⁹⁷ İMKBY'nin gerçekleşen alım emirlerinin tasfiyesini düzenleyen 39. maddesinin üçüncü fıkrasında müşterinin kendisine tebliğ edilen ihbarnamede belirtilen sürede satın alınan menkul kıymeti almadığı takdirde üyenin bu menkul kıymetleri satabileceği düzenlenmiştir. Görüldüğü üzere maddenin üçüncü fıkrasında, müşteri adına alınan menkul kıymetlerin üyeye satılabilmesi, bunların "teslim alınmaması" şartına bağlanmıştır. Uygulamada pek çok yatırımcının menkul kıymetleri teslim almadığı bilinmektedir. Maddenin ilk fıkrasında üyenin alım emri gerçekleştikten sonra müşteriyi haberdar edeceği, müşterinin de menkul kıymetlerin bedelleri ile, kurtaj ücreti ve giderlerin tamamını ödemek suretiyle menkul kıymetleri teslim alacağı düzenlenmiştir. Maddenin ilk ve üçüncü fıkraları birlikte değerlendirildiğinde, madde ile güdülen amacın menkul kıymet bedellerinin ödenmemesi halinde üyenin senetlerini satmak suretiyle alacağını temin etmesi olduğu sonucuna ulaşılması mümkündür. Ancak üçüncü fıkranın yoruma muhtaç olduğu açıktır. Uygulamada bu problem çerçeve sözleşmelerine konulan

⁹⁷ Hapis hakkına ilişkin MK. 864 vd. maddeleri hapis hakkının çerçevesini çizen en geniş düzenlemedir. Bunun yanında TTK, BK ve MK bazı diğer özel kanunlarda dağınık olarak hapis hakkına ilişkin düzenlemeler mevcuttur. İyi niyetli haksız zilyedin nesneye yaptığı giderleri talebinden doğan hapis hakkı (MK. md. 907), acentanın (TTK. md.132) ve komisyoncunun (TTK. md. 425) hapis hakkı, kiralayanın hapis hakkı (BK. md.267) mevzuatta özel olarak düzenlenmiş olan hapis haklarına örnek olarak verilebilir.

hükümler ile aşılmaktadır. Bu nedenle yönetmeliğin 39. maddesinin üçüncü fıkrasının menkul kıymetin "teslim alınması" değil, "bedelinin ödenmesi" esas alınacak şekilde yeniden düzenlenmesi, gerek üyeler gerekse yatırımcılar açısından çok daha anlaşılır ve yol gösterici olacaktır. Bu husus ile bağlantılı olarak; yönetmeliğin gerçekleşen satım emirlerinin tasfiyesini düzenleyen 38'inci maddesinin üçüncü fıkrasında da Borsada satılan menkul kıymetin müşteri tarafından daha önce teslim edilmemesi halinde, üyenin ihbarı üzerine menkul kıymetin müşteri tarafından üyeye teslim edileceği düzenlenmiştir. Burada da yatırımcı tarafından satılan menkul kıymetin teslim edilmemesi halinde üyenin bu kıymetleri borsadan satın alarak yatırımcı borcunu kapatabileceğine ilişkin bir hükme yer verilmesi gerekmektedir.

3.2 Rehne İlişkin Takasbank Uygulaması

3.2.1 "Kredili Alınan Menkul Kıymet" ve "Kredi Teminatı" Hesabı

Seri:V, No:18 Tebliğinin 9. maddesi uyarınca yatırılması gereken "özkaynak", kredili işlem karşılığında tutulan bir teminat olup, nakit yahut Kurulun 16.10.1996 tarih ve 45/1306 sayılı kararında belirtilen menkul kıymetlerinden oluşur. Tebliğin 9. maddesine göre, müşteri kredili menkul kıymet işleminde asgari %50 oranında özkaynak yatırmak zorundadır. Aynı Tebliğin 11'inci maddesine göre ise kredili menkul kıymet işleminin devamı sırasında satın alınan menkul kıymetlerin cari piyasa değerinin en az %35'i oranında öz kaynak bulundurulması zorunludur. Ayrıca Tebliğin devamı maddesinde kredi hesabındaki öz kaynak oranının menkul kıymetlerin cari piyasa değerindeki değişimler sonucunda, öz kaynak koruma oranının altına düşmesi halinde müşteriye özkaynak tamamlama bildiriminde bulunulacağı, tamamlama işleminin iki gün içerisinde yapılmaması halinde ise aracı kuruluşun menkul kıymetlerin krediyi karşılayacak kadar miktarını satarak kredi hesabını kapatabileceği düzenlenmiştir. Bir başka deyişle menkul kıymet cari değerinin düşmesi ve açığın kapatılamaması halinde, sadece öz kaynak hesabındaki menkul kıymetler değil, kredili işleme konu menkul kıymetler de açığın kapatılmasında kullanılacaktır. Görüldüğü üzere özkaynak miktarı, kullanılacak kredi miktarının belirlenmesinde bir ölçüt olmakla birlikte, asıl önemli işlevi teminat niteliğindedir.

Kredili olarak alınan menkul kıymetler Takasbankın 35 no'lu "kredili alınan menkul kıymetler" hesabında, öz kaynak olarak yatırılan menkul kıymetler ise 34 no'lu "kredi teminatı" hesabında tutulmaktadır. Hesapların niteliği gereği hesaplarda bulunan menkul kıymetler üzerinde aracı kuruluşun rehin hakkı bulunmaktadır. Bu hesaplarda bulunan menkul kıymetler için icra takibinde bulunulması halinde, uygulamada Takasbank tarafından bunların aracı kuruluşlara rehinli olduğu belirtilmekte ve menkul kıymetler icra dairesi adına açılacak bir hesaba aktarılarak icra müdürlüğü tarafından gönderilen haciz ihbarnamesinin gereği yerine getirilmektedir. Anılan işlemin hemen ardından ilgili aracı kuruluş Takasbank tarafından bilgilendirilmektedir. Bundan sonra ise aracı kuruluşlar açısından senetlerin kendilerine rehinli olduğunun ispatı ve haczin kaldırılması yönünde bir hukuki prosedür başlamaktadır.⁹⁸

Kredili menkul kıymet işlemine ilişkin çerçeve sözleşmesinde açık bir hüküm olmadığı yahut rehne ilişkin ayrı bir sözleşme yapılmadığı sürece, yatırımcının iflası yahut anılan menkul kıymetler üzerine 3. kişiler tarafından icra takibine başlanması halinde aracı kuruluşlar Tebliğin gözettiği teminat işlevinden yoksun kalacaklardır. Rehnin kurulmasına ilişkin bölümde ayrıntılı olarak incelendiği üzere rehnin kurulması için tarafların sözleşme yapması şarttır. Tebliğde, özkaynakların aracı kuruluşlara rehinli olduğu açıkca ifade edilmemiş olup, bu yönde bir düzenleme olsa dahi böyle bir hükmün rehnin kurulması için gerekli olan sözleşme yerine geçmesi mümkün değildir. Bir başka deyişle Tebliğin anılan hükümleri tek başına aracı kuruluşun kredili menkul kıymet işleminden kaynaklanan alacağını temin etmesi için yeterli olmayacak, iflas yahut icra takiplerinde aracı kuruluşların rehin hakkının korunması ve açılacak istihkak davalarında aracı kuruluşlarca haklarının dermeyeran edilebilmesi için mutlak surette usulüne uygun bir rehin hakkının tesisi gerekecektir.

⁹⁸Kredili menkul kıymet işlemine bulunan yatırımcının iflas etmesi halinde de tüm mallar masaya dahil olacak ve fakat rehinli alacaklılar alacaklarını ilk olarak tahsil edeceklerdir (İİK. md. 206). Bu nedenle aracı kuruluşların rehnin varlığını ispat zorunluluğu sadece icra takibinde değil, iflasda da söz konusu olacaktır; Takasbankın 27.11.2000 tarih ve 273 sayılı genel mektubunda, 34 no'lu "özkaynak" ve 35 no'lu "kredili alınan kıymetler hesabı" üzerine haciz ihbarnamesi tebliğ edildiğinde anılan hesaplar üzerine haciz uygulandığı ancak mahcuz kıymetler üzerinde aracı kurumun rehin hakkı bulunduğunun hacze karar veren mercilere bildirildiği ve aracı kurumların mahcuz kıymetler üzerinde rehin hakkı olduğunun haciz kararı veren merciler nezdinde istihkak usulu çerçevesinde ispat etmesi gerektiği ifade edilmiştir.

Seri:V, No:46 Tebliğinin 13. maddesi uyarınca aracı kuruluşların müşterileri ile imzaladıkları çerçeve sözleşmelerinde bulunması gereken asgari hususların Kurulca belirleneceği ifade edilmiştir. Öte yandan Seri:V, No:8 Tebliğinin 8. maddesinde de kredili menkul kıymet işlemleri çerçeve sözleşmesinde bulunması gereken hükümlere yer verilmiştir. Bu çerçevede Tebliğ ile güdülen teminat amacı dikkate alındığında Tebliğin 8. maddesine kredili menkul kıymet çerçeve sözleşmesinin asgari şartlarından birisi olarak, Takasbankta saklanan teminata konu menkul kıymetler (özkaynak) üzerinde aracı kuruluşların rehin hakkı tesis edebileceği ve rehnin geçerli şekilde kurulmasını sağlayacak esasları öngören bir hüküm eklenmesi uygun olacaktır.

3.2.2 “Diğer Teminatlar” Hesabı

Yukarıda 34 ve 35 no’lu hesapların aracı kuruluşlar lehine rehinli olduklarını ifade etmiştik. Takasbank nezdinde bulunan ve aracı kuruluşlar lehine rehinli olan bir diğer hesap ise 36 no’lu “Diğer Teminatlar” hesabıdır. Bu hesapta aracı kuruluşların her hangi bir nedenle teminat olarak kabul ettikleri hisse senetleri bloke edilmektedir.

Hesabın işleyiş tarzı, 34 ve 35 no’lu hesaplarla paralellik arz etmektedir. Yani 3. kişi tarafından anılan hesapta bulunan senetler için icra takibine geçilmesi halinde, Takasbank tarafından icra dairesinin talimatı yerine getirilmekte ve aracı kuruluşlar durumdan derhal haberdar edilmektedir. Aracı kuruluşlar tarafından açılacak istihkak davalarında, rehnin varlığının ispatı ve haczin kaldırılması için, anılan hesapların tek başına yeterli olmadığı ve usulüne uygun kurulmuş bir rehin sözleşmesine gerek olduğu yönündeki 34 ve 35 no’lu hesaplara ilişkin olarak yukarıda yaptığımız açıklamalar bu hesap için de geçerlidir.

36 no’lu “Diğer Teminatlar” hesabı münferiden aracı kuruluşlar için öngörülmüş olup, 3. kişilerin anılan hesaptan faydalanması söz konusu değildir. Ancak Takasbank nezdinde saklanan senetlerin aracı kuruluşlar dışında 3. kişilere de rehin verilebileceği doğaldır. Bu nedenle 3. kişilerde hizmet verecek, rehne konu menkul kıymetlerin izlendiği, rehinli senetlerin değiştirilebilmesine, giriş ve çıkış yapılabilmesine imkan verecek bir başka teminat hesabının açılması oldukça gerekli ve önemlidir.

3.3 Hisse Senetlerinin Kaydileştirilmesi

SPKn.'ye 4487 sayılı Kanunla eklenmiş olan md. 10/A hükmü⁹⁹ uyarınca sermaye piyasası araçları ve bunlara ilişkin haklar, özel hukuk tüzel kişiliğini haiz bir merkezi kayıt kuruluşu tarafından kayden izlenir. Maddenin ikinci fıkrasında kayıtların merkezi kayıt kuruluşu tarafından bilgisayar ortamında ihraççılar, aracı kuruluşlar ve hak sahipleri itibarıyla tutulacağı, kayıt edilen hakların SPKn'nun 7. maddesi uyarınca senede bağlanmayacağı düzenlenmiştir.¹⁰⁰

Maddenin ilk fıkrasında sermaye piyasası araçlarına ilişkin hakların merkezi kayıt kuruluşu tarafından kayden izleneceği hükme bağlanmıştır. Hükümde geçen "hak" ifadesine ilk olarak aynı hakların gireceği doğaldır. Hisse senetlerinin kaydi değer haline getirilmesi ile birlikte, fiziki olarak menkul kıymet basılmayacağından alacak hakkının rehnine ilişkin MK. md. 869/I hükmü uygulama alanı bulacaktır.¹⁰¹ Bir başka deyişle, senede bağlanmamış payların rehnindeki genel ilkeler hisse senetlerinin kaydileştirilmesi halinde de geçerli olacak ve alacaklı ve borçlu arasında yazılı bir rehin sözleşmesi yapılmak suretiyle rehin kurulacaktır. Kaydi kıymetler üzerinde yapılacak tüm işlemler hesaplar üzerinde gerçekleşeceğinden, ilgililerin talebi üzerine kayıt kuruluşu tarafından senetler üzerinde rehin bulunduğu dair kayıt düşülecek ve rehlin ortadan kalkması ile de rehin kaydı terkin edilecektir.¹⁰²

Bu konuda tartışılması gereken bir diğer husus merkezi kayıt kuruluşunun kaydının hukuki niteliği ve kayıtlara dayanarak iyi niyetli hak iktisabının mümkün olup olmadığıdır. Tekinalp¹⁰³ merkezi kayıt kuruluşunun kayıtlarının bildirici olduğunu, mezkur kayda dayanarak hak iktisap edilemeyeceğini, yani kayıtların kurucu nitelik taşımadığını ifade etmektedir. Maddenin üçüncü fıkrasında, kayden izlenen sermaye piyasası araçları üzerindeki hakların üçüncü kişilere karşı ileri sürülebilmesinde merkezi kayıt kuruluşuna

⁹⁹ SPKn'nın 10/A maddesine ilişkin yorum ve eleştiriler için bkz. TEKİNALP Ünal, Nâma Yazılı Kaydi Payların Devrinde Merkezi Kayıt Kuruluşunun Kayıtlarının Etkisi ve Niteliği, Pr. Dr. Tahir ÇAĞA'nın Anısına Armağan, İstanbul 2000, s.537 vd.

¹⁰⁰ Kıymetli evrakın temsil ettiği hak karşılığında kıymetli evrak çıkarılmaması hali "evraksız kıymetli evrak" yahut "kıymet hakkı" olarak nitelendirilmekte olup, geniş bilgi için bkz. Tekinalp Ünal, Evraksız Kıymetli Evraka veya Kıymet Haklarına Doğru, Bankacılık ve Ticaret Hukuku Dergisi, C.14, 1987-1988, s.1 vd.; Turanboy, s.43 vd.

¹⁰¹ TEOMAN Ömer, Yaşayan Ticaret Hukuku, C.1, Kitap.8, 1997, s.108

¹⁰² Turanboy, s.154

¹⁰³ Tekinalp (Merkezi Kayıt Kuruluşu), s.543

yapılan bildirim esas alınacağı ifade edilmiştir. Hükümün yorumundan hakkın doğumu için merkezi kayıt kuruluşuna kaydının yapılmasına gerek olmadığı, ancak üçüncü kişilere karşı ileri sürülebilmesi için kaydın yapılmış olması gerektiği, yani kaydın kurucu değil bildirici olduğu sonucu çıkmaktadır. Bu durumda genel rehin hükümleri çerçevesinde yapılacak bir rehin sözleşmesi kayıt ettirilmesinde dahi geçerli olarak kurulmuş olacak ve tarafları bağlayacaktır. Ancak rehin hakkının kayıt ettirilmediği durumlarda üçüncü kişinin kayda güvenerek yaptığı işlem de geçerli olacak ve bu durumda rehinli alacaklı 3. kişiye karşı senedin rehinli olduğunu ileri süremeyecektir. Anılan hususların maddenin 2'inci fıkrası uyarınca Kurulca çıkarılacak Tebliğde açıklığa kavuşturulmasında fayda vardır.

3.4 Rehinli Senetlerin Borsada Satış Yetkisi

Kurulumuzun Seri:I, No:26 Tebliğinin 5. maddesinin son fıkrasına göre, *".....hisse senetlerinin Borsa'da satışında, hissedarların başvurusu üzerine söz konusu hisse senetleri Kurul kaydına alınır"* Aynı şekilde söz konusu Tebliğin "Mevcut Hisse Senetlerinin Halka Arzı İçin Gerekli Belgeler'i gösteren 2 no'lu ekinin 11. bendine göre *"Halka arz edilecek hisse senetleri üzerindeki zilyetliğin her hangi bir rehin veya teminat işlemine dayanmadığını hisse senetlerini halka arz edeceklerin yazılı olarak beyan etmeleri"* gerekmektedir.

Görüldüğü üzere Tebliğ hükmü Borsada satış yetkisini münferiden "hisse senedi sahibine" tanımıştır. Bu noktada rehinli alacaklının hisse senetlerini Borsada satıp satamayacağı hususu gündeme gelmektedir. Tebliğin 5. maddesi ve 2 no'lu ekinin 11 nolu bendi ile güdülen amaç esasen talebin senetler üzerinde tasarruf yetkisi olan, bir başka deyişle somut konu açısından satış yetkisi bulunan kişiden gelmesidir. Bu da kural olarak malik olmakla birlikte, görüldüğü üzere rehinli alacaklının da satış yetkisi söz konusu olabilmektedir. Hissse senetlerinin satış başvurularında Kurul açısından önem taşıyan husus başvuru sahibinin tasarruf yetkisidir. Bu çerçevede, Tebliğin 5. maddesinde geçen "hissedarlar" ifadesinin çok katı olarak yorumlanmayarak, hükümün amaçsal yorumu ile bu yetkinin rehin hakkı sahibine de verilmesi gerekmektedir.

Rehin ile teminat altına alınan borç muaccel olmasına rağmen, ödenmemesi halinde, rehinli alacaklı rehnedilen senetleri paraya çevirmek suretiyle alacağına

kavuşabilecektir Doktrinde ağırlıklı olarak savunulan görüşe göre rehin alacaklısı rehin konusu malı İİK md. 145 hükümleri uyarınca icra daireleri kanalıyla paraya çevirebileceği gibi, kendisine sözleşme ile senetleri bizzat satma yetkisi de verilebilir.¹⁰⁴ Rehinli alacaklının rehne konu senedi bizzat paraya çevirme yetkisi bulunması halinde, alacaklının anılan hisse senetleri üzerinde tasarruf yetkisinin var olduğu kabul edilecek ve rehne konu hisse senetlerinin borsada satışına ilişkin alacaklı talebi amaçsal olarak olumlu karşılanacaktır.¹⁰⁵ Alacaklının bu yönde bir satış yetkisinin bulunmaması halinde ise İİK'nın rehnin paraya çevrilmesine ilişkin hükümleri uygulanacak ve rehinli senetlerin Borsada satışı mümkün olmayacaktır.

3.5 Özel Durum Açıklaması

Kurulumuzun Seri:VIII, No:20 Tebliğinin 3. maddesinin (E) bendinin (a) alt bendi uyarınca Kurul Tebliği uyarınca kamuya açıklanan son bilançodaki aktif toplamının %10 veya daha fazlasına tekebul eden bir tutar için ortaklık aleyhine haciz yahut rehnin paraya çevrilmesi yoluyla takibe başlanması, takibin sona ermesi, dava açılması veya davanın sonuçlanması durumunda kamuya açıklama yapılması zorunludur. Ancak anılan hüküm ile güdülen amaç şirketin ödeme gücündeki, başka bir deyişle mali durumundaki değişiklikler hakkında kamunun aydınlatılması olduğundan, alacaklının sözleşme hükümlerinin kendisine tanıdığı yetkiyi kullanarak paraya çevirme işlemi bizzat yapması halinde sözkonusu yükümlülüğü sadece İİK. 45 vd. maddelerinde yer alan rehnin paraya çevrilmesi yolu ile takipte değil, rehnin bizzat alacaklı tarafından paraya çevrildiği hallerde de uygulamak gerekmektedir. Bu durumda yükümlülük rehnin paraya çevrilmesi işlemine tekabül eden satış işlemlerine başlanması (Borsada satış için Kurula başvuru gibi) ile doğacaktır. Ancak rehnin paraya çevrilmesi yolu ile takipte borçluya tebligat yapıldığı halde, alacaklının bizzat satış yetkisi olduğu durumlarda tebligat zorunluluğu olmadığından, borçlunun yükümlülüğü "öğrenme" ile başlayacaktır.

¹⁰⁴ GÜRDOĞAN Burhan, Türk İsviçre İcra ve İflas Hukukunda Rehnin Paraya Çevrilmesi, Ankara 1967, s.18; Rehnedilen mal üzerinde üçüncü şahıslarca haciz koydurulmuşsa borçlu ile alacaklı anlaşmış olsalar dahi, icra dairesine başvurmadan satış yapılması mümkün değildir (Tekinay, s.138).

¹⁰⁵ İİK'nun 184 vd. hükümleri uyarınca iflas edenin tüm malları (Üzerinde rehin bulunan mallar da dahil olmak üzere, İİK. md. 185) iflas masasına gireceğinden ve bunlar iflas idaresi tarafından paraya çevrileceğinden, borçlunun senetlerin paraya çevrilmesinden önce iflası halinde, rehinli malın rehin alan tarafından bizzat satım yetkisi ortadan kalkacaktır. Bu çerçevede uygulamada bu hususun da gözetilmesi yerinde olacaktır.

Rehnin alacaklı tarafından bizzat paraya çevrildiği durumlarda, bildirim yükümlülüğü bulunan borçlu şirketin rehnin paraya çevrildiğini geç öğrenmesi ve kamunun geç aydınlatılması söz konusu olabilecektir. Ancak rehin verilen hisse senetlerinin Borsada işlem gören şirketlere ait olması ve senetlerin Borsada satılacak olması durumunda Tebliğin 6. maddesi kıyasen uygulanmak suretiyle anılan çekinceyi gidermek mümkün olacaktır. Tebliğin 6. maddesine göre Borsada işlem gören anonim ortaklıkların dolaşımında bulunmayan hisse senetlerinin Borsada satılması sonucunu doğuracak işlemlere başlanması durumunda gerekli bilgiler hissedarlar tarafından Kurula veya Borsaya ulaştırılır. Senetler üzerinde malik tarafından tasarrufta bulunulabileceği esas alınarak burada da açıkça "hissedar" denilmiştir. Bununla birlikte rehinli alacaklı şahıs da yukarıda yapılan yoruma bağlı olarak kıyasen bildirimle yükümlü kılınabilir. Çünkü senetlerin maliki olmakla birlikte paraya çevrilme işleminden haberi dahi olmayabilecek borçluya, salt maddede geçen "hissedar" ifadesi nedeniyle böyle bir yükümlülük yüklenmesi beklenemez. Ancak hemen belirtelim ki maddede öngörülen düzenleme açıkça Borsadaki satışlar için öngörüldüğünden, Borsa dışı satışlar için bu yükümlülük söz konusu olmayacaktır.

3.6 Sermaye Koyma Borcunun Yerine Getirilmemesi¹⁰⁶

Ortaklık yönetim kurulu, sermaye koyma borcunu zamanında yerine getirmeyen pay sahibini TTK md. 407 ve 408 hükümleri uyarınca ortaklıktan ıskat etmeye yetkilidir. Ortağın ıskatı halinde, temerrüt konusu paylarla ilgili olarak pay sahibi bu sıfatını yitirecek ve fakat aynı paylara ilişkin iştirak taahhüdünden mahrum edilecektir. Bununla birlikte ortağın ifa ettiği eski sermayeye ilişkin paylarına dokunulmayacak, ortağın bedellerini ödediği paylarla ilgili olarak pay sahipliği devam edecektir. Iskat kararından

¹⁰⁶ SPKn. md. 7 hükmü uyarınca halka açık şirketler açısından tam ve nakten ödeme ilkesi geçerli olduğundan, konu halka açık olmayan sermaye piyasası kurumları açısından önem arz etmektedir. Özellikle asgari özsermaye miktarının arandığı durumlarda, eski senet bedellerinin ödenmemiş olması nedeniyle yeni sermaye artırımını yapılamaması söz konusu olabilecektir. Kurulumuz uygulamasında bir aracı kurum, senetler üzerinde satışının önlenmesi için ihtiyati tedbir bulunması, sermaye koyma taahhüdünü yerini getirmeyen ortağın ıskatını zorlaştırmış ve ortağın taahhüdünü yerine getirmemiş olması nedeniyle asgari özsermaye yükümlülüğünü gerçekleştirmek üzere yapılacak sermaye artırımının yapılamamış olması (TTK.md.391) Kurul ve aracı kurum açısından sorun yaratmıştır.

sonra esas sermayenin azalmasına engel olmak için, yönetim kurulu ortaklığa ıskat oranında yeni pay sahibi bulmak zorundadır.¹⁰⁷

Burada tartışılması gereken husus ıskata konu senetler üzerinde rehin olmasıdır. Görüldüğü üzere ıskatın doğrudan sonucu bu ortaklığa ait senetlerin üçüncü kişilere satışlarıdır. Ancak bu senetler üzerinde rehin olması halinde, rehinli senetler ıskat yolu ile 3. kişilere devredilecek ve bu şekilde rehin hükümleri aşılmış olacaktır. Bu yöndeki bir sonuç ıskat prosedürünün kötü niyetli kullanılması riskini de taşımaktadır. Öte yandan anonim şirketlerde ıskat TTK'da açıkça düzenlenmiş olup, ortağın sermaye koyma borcunu ifa etmemesi halinde şirket sermayesinin tamamlanması ve karşılaşılan tıkanıklığın giderilmesine yönelik, zorunluluktan kaynaklanan bir prosedürdür. Rehinli senetlerin malikinin şirketten ıskatı, amaçları itibariyle rehin ve ıskat müesseselerinin karşı karşıya gelmesine neden olacaktır.

MK'nın 780 vd. maddelerinde, rehne konu gayrimenkulun değerinin düşmesi halinde alacaklının hakimden borçluya gereken uyarının yapılmasını talep edebileceği, gecikmesinde tehlike olan durumlarda ise alacaklının bu tedbirleri kendiliğinden alabileceği düzenlenmiştir. Bu maddenin somut olaya kıyasen uygulanması mümkündür.¹⁰⁸ Alacaklı hakimden borçluya gerekli uyarının yapılmasını isteyebilecek, gecikmesinde sakınca olan yahut uyarının sonuçsuz kaldığı durumlarda ise alacaklı rehnin hükümlerini sürdürebilmesi için yerine getirilmeyen sermaye koyma borcunun eksik kısmını tamamlayacak ve bu şekilde alacağın teminatsız kalması önlenecektir. MK md. 780/III hükmünde bu şekilde yapılan masraflar için tescilsiz bir rehin hakkı kazanılacağı ifade edilmiştir. Alacaklı borçlunun sermaye koyma borcunu kendisi tamamlamak suretiyle ıskat prosedürünü durdurduktan ve senetlerin borçlu nezdinde kalmasını sağladıktan sonra anılan senetleri paraya çevirerek hem asıl alacağını hem de eksik sermayeyi tamamlamak için yaptığı masrafları temin edebilecektir.

Battal,¹⁰⁹ birden çok paya sahip olan ve bunların bir kısmı ya da tamamı nedeniyle borcu bulunan ortağın, kendisine bildirilen toplam borca mahsuben kısmen

¹⁰⁷ İskata ilişkin geniş bilgi için bkz. GÖLE Celal, Anonim Ortaklıklarda Nakdi Sermaye Koyma Borcu ve Bu Borcu İfade Temerrüt, Ankara 1976; BATTAL Ahmet, Anonim Şirketlerde Ortağın İskat Prosedürü ile İlgili Yatırımlar Kararları, Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu, XVII, s.51

¹⁰⁸ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu) s.566

¹⁰⁹ Battal, s.56

ödeme yapması halinde, ortak yararına işlem yapılması, ödeme ile mümkün olduğunca çok payın sermaye borcunun tamamen kapatılması yoluna gidilmesi, yönetim kurulunun yapılan ödemeyi mümkün olduğu kadar çok payın tüm bedelinin ödendiği biçimde yorumlaması ve takas beyanı yolu ile elde edilmiş olan alacağın da bedeli ödenmemiş birden çok payı bulunan ortağın hisselerine uygun biçimde yığılarak, önce takas uygulaması yapılarak mümkün olduğu kadar hisse için borcun kapatılması ve kalan kısım için ıskat prosedürünün başlatılmasını gerektiğini, aksi halde şirketin haksız ıskatı sağlamaya yönelik kötü niyetinden söz edilebileceğinden ve bu durumun ıskat kararının geçersizliğinin dava edilmesi için haklı sebep oluşturacağını ifade etmiştir. Bir örnekle açıklamak gerekirse, ortağın 100 payının olduğu ve bu payların her birinin ¼ sermayesini ödediğini ancak üzerlerini tamamlamadığını varsayalım. Bu durumda 100 payın tamamı için ıskat işletilmeyecek, her pay için ödenen miktarlar biriktirilmek suretiyle 25 payın bedellerinin tamamının ödediği, 75 payın bedelinin ise hiç ödenmediği sonucuna ulaşılabilecektir. Bu durumda ıskat 75 paya uygulanacak ve 25 pay için ıskat prosedürü işletilmeyecek ve rehinin güvencesi olarak kalmaya devam edecektir. Rehinli alacaklının sermaye eksikliğini tamamlamak istememesi halinde, bu yolun izlenmesini şirketten talep etmesi mümkündür. Talebin şirket tarafından kabul edilmemesi durumunda ise yönetim kurulu üyelerinin sorumluluğuna gidilmesi söz konusu olabilecektir.

3.7 Birleşme

Birleşme ile sona eren şirketlerin tüm malvarlıkları, külli halefiyet ilkesi çerçevesinde kendiliğinden devralan yahut yeni kurulan şirkete geçecek, devrolunan şirket pay sahipleri sahip oldukları hakları yeni şirkette sürdürecektir.¹¹⁰

Sona eren anonim ortaklıktaki pay sahipliği haklarının yerini, devralan ya da yeni kurulan anonim ortaklıktaki pay sahipliği hakları aldığına göre, sone eren ortaklık payları üzerindeki rehin hakkının, bunun yerine geçtikleri nispette devralan yahut yeni kurulan ortaklığın payları üzerine yayıldığı kabulü gerekmektedir. MK. md. 722 kıyasen uygulanmak suretiyle rehin konusu şeyin yerine kaim olan değerler üzerinde de

¹¹⁰ Birleşme için geniş bilgi için bkz. ÇELİK Orhan, Şirket Birleşmeleri ve Birleşmelerde Şirket değerlemesi, Ankara 1999; TÜRK Hikmet Sami, Ticaret Ortaklıklarının Birleşmesi, Ankara 1986

rehin devam edecektir.¹¹¹ Öte yandan MK. md. 774-776 hükümlerinde birleştirilen gayrimenkuller üzerinde rehin hakkı düzenlenmiş olup, 774'üncü maddede açıkca muhtelif arazi parçalarının birleştirilmesi halinde o parçalar üzerinde bulunan rehinlerin bunlar yerine alınan araziye geçeceği açıkca hükme bağlanmıştır.¹¹² MK'nın gayrimenkullere ilişkin anılan hükmünü kıyasen uygulanması suretiyle de aynı sonuca ulaşmak mümkün olacaktır.

Anılan sebeplerle açık bir hüküm bulunmadığı da göz önüne alınarak, birleşmeye ilişkin Kurul Tebliğinde devrolunan şirket payları üzerinde bulunan aynı hakların birleşme oranında yeni şirket payları üzerinde de devam edeceği yönünde bir hüküm eklenmesi uygun olacaktır.

3.8 Nev'i Değişirme

Nev'i değişirme bir ticari ortaklığın bir tipten diğer tipe, tasfiye edilmeksizin ekonomik ayniyetini ve devamlılığını koruyarak dönüşmesidir. Birleşmeye ilişkin yaptığımız açıklamalar çerçevesinde eski tip şirket payları üzerinde kurulan rehin yeni tip şirket payları için de geçerli olacaktır.

¹¹¹ Göksoy s.325

¹¹² Gayrimenkullerin birleşmesine ilişkin olarak geniş bilgi için bkz. Karahacıoğlu/Doğrusöz/Altın s.134 vd; Gürsoy/Eren/Cansel, s.1025 vd.

SONUÇ

Sermaye piyasasının gelişimi ve anonim şirketlerin sayısındaki artışa bağlı olarak anonim şirket hisse senetlerinin konu olduğu muamelelerin hacmi de artmıştır. Bu muamelelerin en yaygın olanlardan birisi de hisse senetlerinin rehnidir. Önemine karşın hisse senetlerinin rehnine ilişkin mevzuatımızda yer alan düzenlemelerin oldukça yetersiz olduğu çalışmamızda vardığımız en önemli sonuçtur.

Mevzuatta hayvan rehninin usul ve esaslarını çok ayrıntılı olarak belirleyen "hayvan rehni tüzüğü" bile yer alırken, fonksiyonu ve uygulama alanı itibariyle tartışma götürmeksizin çok daha büyük bir öneme sahip olan hisse senetlerinin rehnine ilişkin bir düzenleme olmaması büyük bir eksikliktir. Mali haklar başta olmak üzere rehinli hisse senedinden doğan hakların kim tarafından kullanılacağı ve rehin teminatı altında yer alıp almayacağı hususu düzenlemeye muhtaç en büyük konudur. Hisse senetlerinin rehnine ilişkin hükümlere genel düzenlemeler arasında yer verilebileceği gibi, bu konuda özel bir düzenlemeye de gidilmesi mümkündür.

Çalışmamız sırasında tespit edilen en önemli eksikliklerden birisi, Takasbank nezdinde özel bir rehin hesabı olmamasıdır. Takasbank nezdinde bulunan 36 no'lu "Diğer Teminatlar" hesabı münferiden aracı kuruluşlar için öngörülmüş olup, 3. kişilerin anılan hesaptan faydalanması söz konusu değildir. Ancak Takasbank nezdinde saklanan senetlerin, aracı kuruluşlar dışında kalan 3. kişilere de rehin verilebileceği unutulmamalıdır. Bu nedenle 3. kişilere de hizmet vermek üzere, rehne konu menkul kıymetlerin izlendiği, rehinli senetlerin değiştirilebilmesine, giriş ve çıkış yapılabilmesine imkan verecek bir başka teminat hesabının açılması oldukça gerekli ve önemlidir.

Aracı kuruluşların müşterileri ile akdettikleri çerçeve sözleşmelerinde yer alan rehne ilişkin hükümlerin rehnin muayyenliği ilkesine uygun olmadığı görülmektedir. Rehne ilişkin hükümlerin genel rehin hükümlerine aykırı olması halinde, rehnin geçersiz olması ve bu şekilde aracı kuruluşların alacağını temin edememesi söz konusu olabilecektir. Takasbankta saklanan senetler açısından rehin konusunun muayyenliği, bu senetlerin 34, 35 ve özellikle de 36 no'lu hesaplara aktarılması halinde sağlanmış olacaktır. Bu hesaplar dışında bulunan hisse senetleri açısından ise üzerinde rehin tesis edilmek istenen menkul kıymetlerin ferden muayyenleştirilmesi, bu çerçevede

sözleşmelere konulacak ek bir liste ile rehnedilen menkul kıymetlerin ayrıntılı olarak gösterilmesi ve bu listede üzerlerinde rehin tesis edilen menkul kıymetlerin cins, adet, tertip, grup ve seri numaralarına ilişkin bilgilere yer verilmesi rehnin sağlıklı olarak kurulabilmesi için gereklidir. Bunun yanında, Kurulca belirlenecek esasların rehne ilişkin bölümünde, üzerinde rehin tesis edilmek istenen menkul kıymetlerin ferden muayyenleştirilmesi gereğine dikkat çekilmesi yanında, rehnin geçerli biçimde kurulmasını temin edecek diğer esaslara yer verilmesi ve başta mal varlığına ilişkin haklar olmak üzere, rehinli hisse senetlerinden doğan hakların kim tarafından kullanılacağı ve bu hakların rehin kapsamında yer alıp almayacağı hususlarına açıklık getirilmesi gerektiğine ilişkin bir düzenlemeye yer verilmesi uygun olacaktır.

Birleşmeye ilişkin olarak çıkarılacak Kurul Tebliğinde devrolunan şirket payları üzerinde bulunan rehin gibi aynı hakların birleşme oranında yeni şirket payları üzerinde de devam edeceği yönünde bir hüküm eklenmesi uygun olacaktır. Böyle bir hüküm Tebliğe doğrudan konulabileceği gibi, birleşme sözleşmelerinde bulunması gereken asgari şartlara ilişkin bölümde yer verilmek suretiyle, birleşme sözleşmelerinde anılan yönde hüküm konulması temin edilebilir.

Takasbank nezdinde bulunan 34 no'lu "kredi teminatı", 35 no'lu "kredili alınan menkul kıymetler" ve 36 no'lu "diğer teminatlar" hesabında bulunan menkul kıymetler, hesapların mahiyetleri itibarıyla aracı kuruluşlara rehinlidir. Ancak rehnin varlığına ilişkin olarak usulüne uygun ayrı bir sözleşme yapılmadığı durumlarda, yatırımcının iflası yahut anılan menkul kıymetler için 3. kişiler tarafından icra takibine başlanması halinde aracı kuruluşlar teminatsız kalması söz konusu olabilecektir. Bu çerçevede kredili menkul kıymet işlemleri için Seri:V, No:18 Tebliğinin 8. maddesinde kredili menkul kıymet çerçeve sözleşmesinin asgari şartlarından birisi olarak Takasbankta saklanan teminata konu menkul kıymetler (özkaynak) üzerinde aracı kuruluşların rehin hakkı tesis edebileceği ve rehnin geçerli şekilde kurulmasını sağlayacak esasları öngören bir hüküm eklenmesi uygun olacaktır.

Kanuni bir rehin hakkı olan hapis hakkına paralel bir düzenleme İMKBY'nin 39'uncu maddesinde yer almaktadır. İMKBY'nin 39. maddesinin üçüncü fıkrasında müşterinin kendisine tebliğ edilen ihbarnamede belirtilen sürede satın alınan menkul

kıymeti almadığı taktirde üyenin bu menkul kıymetleri satabileceği düzenlenmiştir. Fıkarda, müşteri adına alınan menkul kıymetlerin üyece satılabilmesi, bunların teslim alınmaması şartına bağlanmıştır. Maddenin ilk ve üçüncü fıkraları birlikte değerlendirildiğinde, madde ile güdülen amacın menkul kıymet bedellerinin ödenmemesi halinde üyenin senetlerini satmak suretiyle alacağını temin etmesi olduğu sonucuna ulaşılması mümkün olmakla birlikte, yönetmeliğin 39. maddesinin üçüncü fıkrasının menkul kıymetin "teslim alınması" değil, "bedelinin ödenmesi" esas alınacak şekilde yeniden düzenlenmesi, gerek üyeler gerekse yatırımcılar açısından çok daha anlaşılır ve yol gösterici olacaktır. Bu husus ile bağlantılı olarak, yönetmeliğin gerçekleşen satım emirlerinin tasfiyesini düzenleyen 38'inci maddesinin üçüncü fıkrasında da borsada satılan menkul kıymetin müşteri tarafından daha önce teslim edilmemesi halinde, üyenin ihbarı üzerine menkul kıymetin müşteri tarafından üyeye teslim edileceği düzenlenmiş olup, burada da yatırımcı tarafından satılan menkul kıymetin teslim edilmemesi halinde üyenin bu kıymetleri borsadan satın alarak yatırımcı borcunu kapatabileceğine ilişkin bir hükmün konulması uygun olacaktır.

Hamiline yazılı hisse senetleri sahiplerinin oy hakkını kullanabilmeleri için hisse senetlerini yahut bunlara mutasarruf olduğunu gösteren belgelerin şirkete tevdi edilmesi gerekmektedir. Rehin gibi nedenlerle hisse senetlerinin malikin elinde olmadığı durumlara ilişkin olarak, adi bir senet de hisse senetlerine mutasarruf olduğunu gösteren belge olarak nitelendirilenbilecektir. Bu da vekaleten oy kullanmaya ilişkin Kurul düzenlemelerinin mantığı ile çelişecek ve düzenlemelerin dolanılmasına yol açabilecektir. Seri:IV, No:8 Tebliğinde yapılacak düzenleme ile halka açık anonim ortaklıklar açısından, başta rehin olmak üzere, benzeri nedenlerle senetlerin malik elinde olmadığı hallere ilişkin olarak, senetler üzerinde tasarruf yetkisi olduğunu gösteren belgelerin resmi sıfatı bulunan kurumlar tarafından verilmiş olması yahut taraflarca hazırlanan sözleşmelerin noterce onaylanmış olması veya senetlerin notere tevdi edilmesi ve noterden alınan belgenin şirkete sunulması aranmalıdır.

SPKn. md. 10/A uyarınca çıkarılacak olan hisse senetlerinin kaydileştirilmesine ilişkin Kurul Tebliğinde, hisse senetleri üzerinde kurulacak olan mülkiyet ve başta rehin olmak üzere diğer hakların kurulmasına ilişkin olarak, merkezi kayıt kuruluşunun

kaydının hukuki niteliği bir başka deyişle kayıtların kurucu mu yoksa bildirici mi olduğu ve kayıtlara dayanılarak iyi niyetli hak iktisabının mümkün olup olmadığı hususunun açıklığa kavuşturulmasında fayda vardır.

Seri I, No:26 Tebliğinin 5. maddesinin son fıkrasında Borsada satış yetkisi münferiden hisse senedi sahibine tanınmıştır. Ancak rehne konu senedi bizzat paraya çevirme yetkisi bulunması halinde rehinli alacaklının da satış yetkisi söz konusu olabilmektedir. Bu nedenle hükmün amaçsal yorumu ile bu yetkinin rehin hakkı sahibine de verilmesi gerekmekte olup, bu çerçevede maddede yer alan "hissedar" ifadesinin "tasarruf sahibi" olarak değiştirilmesi uygun olacaktır. Benzer şekilde Seri:VIII, No:20 Tebliğinin 6. maddesinde Borsada işlem gören anonim ortaklıkların dolaşımda bulunmayan hisse senetlerinin Borsada satışı sonucu doğuracak işlemlere başlanılması halinde gerekli bilgilerin hissedarlar tarafından Kurula ve Borsaya ulaştırılacağı hükme bağlanmıştır. Hissedarın rehnin paraya çevrilmesinden haberi dahi olmayabileceğinden buradaki yükümlülüğu satışı yapana yüklemek mümkündür.

KAYNAKÇA

AKÜNAL, Teoman:
1969

Anonim Ortak Pay Sahibinin Yeni Pay Alma Hakkı, Mukayeseli Hukuk Araştırma Dergisi, C.3, S.5, s.257

AYTAÇ, Zühtü:
1985

Anonim Ortaklıkta Rüçhan Hakkı, Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu, s.297, (Rüçhan Hakkı)

1988

Sermaye Piyasası Hukuku ve Hisse Senetleri, Ankara

BAHTİYAR, Mehmet:
1996

Anonim Ortaklıkta Kayıtlı Sermaye Sistemi ve Sermaye Artırımı, İstanbul

BATTAL, Ahmet:
2000

Anonim Şirketlerde Ortağın İskat Prosedürü ile İlgili Yatgıtay Kararları, Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu, s. 51

CAN, Mertol:

Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, C.18, S.3, s.134

CANSEL, Erol:

1964

Türk Hususi Hukukunda Hapis Hakkı, Ankara (Hapis Hakkı)

1967

Türk Menkul Rehni Hukuku, C.I, Teslim Şartlı Menkul Rehni, Ankara

ÇEKER, Mustafa:
1996

Anonim Ortaklık Payı Üzerinde Hapis Hakkı Bulunması Halinde Oy Hakkı Kime Ait Olacaktır. Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, XVIII, s.163

ÇELİK, Orhan:
1999

Şirket Birleşmeleri ve Birleşmelerde Şirket Değerlemesi, Ankara

- DAĞ, Üner:
1987-1988
1995
- DEMİRER, Sırrı Doğan:
1986
- DOMANIÇ, Hayri:
1964
1988
- ERDEM/GÖKSOY:
2000
- ERİŞ, Gönen:
1988
1995
- GÖKSOY, Y. Can:
2001
- GÖLE, Celal:
1976
- GÜRDOĞAN, Burhan:
1967
- GÜRSOY/EREN/CANSEL:
1984
- Nama Yazılı Hisse Senetlerinin Devrinde Pay Defterine Kayıtlı Bulunmayan Yeni Malikin Hukuki Durumu, İktisat ve Maliye Dergisi, C.34, s.179
- Hamiline Yazılı Hisse Senetlerinde Genel Kurula İştirakin ve Oy Hakkını Kullanmanın Bir Şartı Olarak Tevdi Mükellefiyeti, Reha Poroya Armağan, İstanbul, s.90, (Tevdi Mükellefiyeti)
- Hapis Hakkı, Adalet Dergisi, C.77/I, s.9
- Kambiyo Senetlerinde Rehin Ciroso, Ernst E. HIRSCH'e Armağan, s.519 (Rehin Ciroso)
- Anonim Şirketler Hukuku ve Uygulaması, TTK Şerhi-II, İstanbul
- Limited Şirkette Payın Rehni, Seyfullah EDİS'e Armağan, İzmir, s.573
- Açıklamalı İctihatlı TTK, Kıymetli Evrak ve Taşıma, C.II, Ankara
- Anonim Şirketler Hukuku, Ankara
- Anonim Ortaklıkta Payın Rehni, Ankara
- Anonim Ortaklıklarda Nakdi Sermaye Koyma Borcu ve Bu Borcu İfada Temerrüt, Ankara
- Türk İsviçre İcra ve İflas Hukukunda Rehnin Paraya Çevrilmesi, Ankara
- Türk Eşya Hukuku, Ankara

- İMRE, Zahit:
1953 Hapis Hakkı Üzerinde Bir Tetkik, İstanbul
- KARAHACIOĞLU/DOĞRUSÖZ/ALTIN:
1996 Türk Hukukunda Rehin, Ankara
- KAYA, Arslan:
2001 Anonim Ortaklıkta Pay Sahibinin Bilgi Alma Hakkı, Ankara
- KÖPRÜLÜ/KANETİ:
1983 Sınırlı Ayni Haklar, İstanbul
- KUBİLAY, Hayriye:
1988 Kambiyo Senetlerinin Rehni, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.III, S.I-IV Kudret AYİTER'e Armağan, s.497
- KUNTALP, Erden:
1997 Yargıtayın Nesnel Teminatla İlgili Olarak Taşınır Rehninin Kuruluşuna ve Rehin Hakkı İle Alacak Arasındaki İlişkiye İlişkin İki Kararının Hukuki Değerlendirilmesi, Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu, XIV, s.3
- MOROĞLU, Erdoğan:
1972 Anonim Ortaklıkta Esas Sermaye Artırımı, Ankara
2001 Anonim Ortaklıkta Genel Kurul Kararlarının Hükümsüzlüğü, Ankara
- OĞUZMAN/SELİÇİ:
1985 Eşya Hukuku, İstanbul
- ÖZTAN, Fırat:
1997 Kıymetli Evrak Hukuku, Ankara
- POROY/TEKİNALP:
1999 Kıymetli Evrak Hukuku Esasları, Ankara
- POROY/TEKİNALP/ÇAMOĞLU:
2000 Ortaklıklar ve Kooperatif Hukuku, İstanbul
- PULAŞLI, Hasan:
1992 Bağlı Nama Yazılı Pay Senetleri, İstanbul

- SAYMEN/ELBİR:
1963 Türk Eşya Hukuku, İstanbul
- Sermaye Piyasası ve Borsa Temel Bilgiler Kılavuzu, İstanbul Menkul Kıymetler Borsası Yayınları, İstanbul, 2000
- SİRMEN, Lale:
1989 Alacak Rehni, Ankara
- 1995 Eşya Hukuku, Ankara (Eşya Hukuku)
- STEİGER, Fritz von
1973-1974 Anonim Şirket Hisse Senedi Üzerinde İntifa Hakkı Bulunması veya Bunların Rehnedilmiş Olması Halinde Yeni Hisse Senedi Alma Hakkına İlişkin Sorunlar, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, C.7, s.687, (Çev. İrfan YAZMAN)
- TEKİL, Fehiman
1998 Anonim Şirketler Hukuku, İstanbul
- TEKİNALP, Ünal:
1978-1979 Pay Defterine Yazımın Hukuki Niteliği Sorunu, İktisat ve Maliye Dergisi, C.25, s.470
- 1987-1988 Evraksız Kıymetli Evraka veya Kıymet Haklarına Doğru, Bankacılık ve Ticaret Hukuku Dergisi, C.14, s.1
- 2000 Nama Yazılı Kaydi Payların Devrinde Merkezi Kayıt Kuruluşunun Kayıtlarının Etkisi ve Niteliği, Pr. Dr. Tahir ÇAĞA'nın Anısına Armağan, İstanbul, s.537 (Merkezi Kayıt Kuruluşu)
- TEKİNAY, S.Sulhi:
1994 Menkul Mülkiyet ve Sınırlı Ayni Haklar, İstanbul
- TEOMAN, Ömer:
1995-1996 Hisse Senetlerinin Rehni, Yaşayan Ticaret Hukuku, C.I, Kitap 7, s. 260
- 1997 Menkul Değerlerin Rehni, Yaşayan Ticaret Hukuku, C.I, Kitap 8, s.106

- TUHR, Andreas von:
1983 Borçlar Hukuku, Ankara (Çev. Cevat EDEGE)
- TURANBOY, Asuman:
1998 Varakasız Kıymetli Evrak, Ankara
- TÜRK, Hikmet Sami:
1986 Ticaret Ortaklıklarının Birleşmesi, Ankara
- ÜNAL, Kürşat:
1988 Menkul Kıymetler, Ankara
- Yasa Dergisi, 1987, S.10
- YILDIZ, Şükrü:
1996 Anonim Ortaklıkta Yeni Pay Alma Hakkı, İstanbul
- YURTMAN (DEMİR), Nevin:
1997 Anonim Ortaklıklar ve Vergi Hukuku Yönünden İç Kaynaklardan Sermaye Artırımı, İstanbul